

1636.

1. Arminius, Dominicus: De . . . principum ex Secto-
rali aliqua vacati domo Saxonica, privilegio:
de non evocando et non appellando.
- 2^{ae} Joh. Mannus, Ortelius: De assassinio. 2^{ae}empl.
1636 & 1745
- 3^{ae} Prieschenck, Zacharius: De majestate.
4. Theodericus, Petrus: De jure mercatorum singulari.
5. Ungepaus, Erasmus: De possessionibus.
6. Ungepaus, Erasmus: De personis et fendi concess.
dionem habentibus.
7. Ungepaus, Erasmus: De consuetudine.

1637.

1. Prieschenck, Zacharius: De appellationibus.
2. Prieschenck, Zacharius: De reconventionibus.
3. Prieschenck, Zacharius: De juramentis.
4. Richter, Christophorus Philippus: De interpretatione
contractuum.

1637.

5. Richerus, Anthonius Philippus : De curatore bonorum.
6. Theodoricus, Petrus : De successioneibus principum imperatorum et Electorum.
7. Vngerspergerus, Erasmus : De prioritate et privilegio creditorum.
8. Vngerspergerus, Erasmus : De successione feudali testamentaria.
9. Vngerspergerus, Erasmus : Controversiae miscellaneae ex jure civili scripto, Canonico et feudali.
10. Vngerspergerus, Erasmus : De concordia discordantium juris Justiniani.
11. Vngerspergerus, Erasmus : De scabinatibus.
12. Vngerspergerus, Erasmus : Dignitatis et l. omni ff. de conditione ex lege.

1
6
7
8
9
10
11
12

[Faint, illegible handwriting on a large sheet of paper]

19
D. T. O. M. A.
DISPUTATIO JURIDICA
DE

G. r. s. num. 20.
~~2017.~~
1637, 4
13

INTERPRETA-
TIONE CONTRA-
CTUUM,

Quam
Decreto Magnifici & Amplissi-
mi Jctorum Collegii
in Salana florentissima,
PRO LOCO

In Facultate Juridica impetrando,

Ex morum & statutorum observantia,
placide disquisitioni subiectis

CHRISTOPHORUS PHILIPPUS Richter /
Eisfelda-Francus, J. U. D. & P. P.

Ad diem 30. Septembris,
in Jctorum Auditorio,

J E N A

Imprimebat Johan-Christoph Weidner,

ANNO

M DC, XXXVII

**ILLUSTRISSIMIS ET CELSISSIMIS
PRINCIPIBUS AC DO-
MINIS,**

**DN. JOHANNI PHILIPPO, & DN. WILHELMO,
PATRUELIBUS,**

**Ducibus Saxoniae, Juliae, Cliviae,
& Montium, Landgraviis Thuringiae, Marchio-
nibus Misniae, Comitibus in Marcha & Ra-
venspurg, Dominis in Ravenstein, &c.
Dominis suis Clemen-
tissimis,**

*Disputationem hanc publicam
debita subjectionis & gra-
titudinis ergo humillimè
offert, dedicatq̃*

**Christoph Philip Richter/
D. & P. P.**

I. N. D. A.

N Disputatione
mea, olim pro gradu & pri-
vilegiis Docturę consequen-
dis habita, de CONTRA-
CTIBUS IN GENERE

egi, & in thes. II. & seq. tractationem de
Contractuum interpretatione, quomodo &
à quibus fieri debeat, primoribus q̄. labris
atrigi. Cum autem materia hæc tam ne-
cessaria & utilis sit, ut vita etiam nostra,
absque ea conservare vix posse videatur,
teste *Schneidev. Inst. de obligat. n. 1.* Et
prout aromata, quò magis conteruntur,
eò melius etiam redolere solent: Ita con-
tractuum fœcunditas magis magisque ap-
paret, si plus laboris atque industriz ad eo-
rum cognitionem impendatur. Hinc
eandem tractationem de *Contractuum in-*

A 2 ter-

interpretatione plenius elaboratam in lucem
revocare, & data occasione satis commo-
da disquisitioni publicæ iterum subjec-
re constitui.

Implorato itaque *Numinis divini auxi-
lio*, primò de Personis, deinde de variis
modis, interpretandi contractus, quan-
tum vires, tempus, & negotia concedent,
agam.

THESES I.

Personæ, quæ contractus (a) interpre-
tari (b) debent & possunt, sunt I. ipsi con-
trahentes. (c)

(a) Homines vel ad dissentiendum sunt faciles & rizo-
si, vel non satis cauti & solertes, ut omnes articulos exactè
comprehendant. Hinc contractus sapissimè in dubium vo-
cantur, vel ita videntur ambigui, ut in diversas possint trahi
sententias. Hinc etiam in omnibus ferè judiciis quàm pluri-
mè exoriuntur controversiæ, ut eas enumerare, & satis expla-
nare nemo possit. Et *Françisc. Cardin. Mantica in proæmio sus-
rum lucubrationum Vaticanarum, de tac. Et. ambig. convent. testa-
tur, hanc materiem esse tam frequentem, difficilem, subtilem,
magnam, utilem, perquam necessariam, & latè patentem, ut
eum difficultas à scribendo deterruerit, & ipse in tanta libro-
rum molè, ac multitudine conventionem, hominumque ob-
scura, incerta & varia voluntate, certam methodum invenire,
certique auctoris vestigia sequi non potuerit. Cùm igitur
eam difficilem scribendi provinciam susceperim, & solculos sal-*

saltem alienis in hortis variè dispersos collegerim, mihi facile
à quovis Lectore, qui modò æquus sit; condonatum iri confe-
do, quod non omnia, quæ huc spectant, vel perferuari, vel pro-
materiz præstantia & uberrate deducere potui. Quid autem
sit contractus, quomodo definiatur, & dividatur, quænam
etiam ejus sit forma, in disputatione supra allegata dictum
fuit.

(b) Interpretari est rem obscuram vel ambiguam expla-
nare: Nam interpretatio in rebus obscuris & ambiguis pro-
priè locum habet. Bald. in l. ult. C. de LL. & in c. cum venissent.
n. 3. de judic. Alex. cons. 78. n. 12. lib. 5. Mantica d. er. tit. 16. lib. 7.
n. 6. docet, interpretationem in quinque species posse distin-
gi, ut alia sit declarativa, quæ nihil novi inducit, sed quod fa-
ctum est; ostendit. l. heredes. 21. Si quid post factum. i. ff. de re-
susc. Modò actus absque declaratione etiam valeat. Si enim
non valet, & declaratio concurrit, quæ actum valere facit,
tunc aliquid addit. In declaratione autem eadem solennitas
requiritur, quæ adhiberi debet in dispositione. Barr. in d. l. ha-
redes. Bald. in cons. 187. n. 4. ad fin. lib. 1. Secunda interpreta-
tionis species dicitur intellectiva, quæ ex mente contrahentium
& ratione delimitur: Hæc etenim tantum valet, quantum
propria verborum significatio. l. nominis & rei. 6. §. verbum. i.
ff. de V. S. l. non dubium. 5. C. de LL. Bald. in l. 3. §. sed quid si. ff.
de negot. gest. & in l. eos. in pr. 16. C. de appellat. Mantica d. d. n. 13.
hic monet, illam interpretationem, quæ ex ratione expressa
deducitur, vocari intrinsecam, cum ex verbis manifestè appa-
reat: illam autem, quæ ex ratione tacita colligitur, extrinse-
cam dici. Bald. in l. Gallus. §. etiamsi parente. n. 1. de lib. & postu-
l. Tercia nominatur correctiva, quæ ad Principem spectat. l. si ve-
l ingenus. 1. §. qui operas. 6. ff. ad SC. Tertull. l. in trimumibus. 1. in
fin. ff. de questionib. & l. judex. 55. ff. de re judic. Barr. in l. ab exe-
cutore. n. 7. de appellat. ut quando conventiones illicitæ im-
probantur. l. jurigentium. 7. §. prator ait. 7. & §. & generaliter.
16. ff. de pact. Quarta dicitur extensiva, quæ ex paritate vel si-
militudine rationis inducitur, & ad similes casus porrigitur.
l. non possunt. ff. de LL. Barr. in d. l. ab executori. Bald. in l. si su-
riose

profi. n. 2. C. de nupt. Ubi enim eadem est ratio, ibi idem jus statui debet, & quæ non differunt ratione, non differunt juris dispositione. *l. à Titio, 108. ff. de V. O. & l. illud. 32. ff. ad l. Aquil. l. ult. C. de pecun. constit. Schneidew. Inst. de legit. Patron. tit. n. 2.* Videtur autem, interpretationem intellectivam ab extensiva non distingvi. Sed *Mantica d. l.* docet, quod si rationes differant specie, tunc casus decidantur per interpretationem extensivam, extensio enim fit de similibus ad similia: si verò eadem sint numero, decidantur per intellectivam, quia ubi eadem est ratio numero, ibi dispositio non dicitur extendi, sed comprehendendi, sicut genus sub se comprehendit omnes species. *Paul. Casir. in conf. 83. n. 1. in fin. & n. seq. lib. 2. Ultima species nominatur restrictiva vel modificativa, per quam dispositio restringitur. l. quavis. n. de in jus voc. & l. ex quacumq. 2. § 1. ff. si quis in jus voc. non velit. Paul. Casir. in conf. 338. n. 2. & conf. 340. n. 1. l. b. 1.* Hanc autem speciem *Mantica* distingvit à declarativa, illa enim dispositionem nimis generalem restringit, prout regula restringuntur per suas exceptiones. Restringit autem, modò ex ratione, modò ex mente, aliisque causis. *Bar. in l. si de certis. n. 1. C. de transact.* Hæc declarativa sc. nihil restringit nec detrahit, sed quod est, detegit vel exponit. *l. adeo. 7. §. cum quis. 7. ff. de A. R. D.* Notandum verò, si duplex concurrat interpretatio, una, per quam dispositio extenditur, altera, per quam restringitur, tunc in favorabilibus illa locum habet. *l. cum quidam. 19. ff. de lib. & post. Dec. in conf. 69. n. 5.* In odiosis autem hæc. Odia enim regulariter sunt restringenda. *c. 15. de R. J. in 6.* Ideoque lex vel statutum pœnale non debet extendi, sed potius restringi. Ubi autem extensio ad favorem Reipubl. tendit, ibi legem vel statutum odiosum debemus extendere, sicut legem seu statutum favorabile. *Hyppol. de Marsil. in l. qui falsam. §. aicus. ff. ad l. Cornel. de fals. n. 10. vers. quod lic. lex.* Prout etiam favorabilia propter causam odiosam latitantem, debent restringi. Hinc licet quis favori pro se introducto possit renunciare. *l. quoties. C. de fideicommiss.* Secus tamen est, si de aliorum interesse agatur. Tunc enim quis juri suo non potest renunciare, nisi cum consensu eorum, quorum interest. *Dec.*

Dec. in respons. 30. vol. 3. n. 11. Quid autem sit odiosum, & quid
favorabile, & quomodo utrumque dignoscatur, inter Pragmatics non convenit. Regulariter illud pro odioso habetur,
quod à jure communi exorbitat, & ab eo separatur. *e. cum dilectus. de consuetud. l. 19. ff. de lib. & possib.* ut si alicui rerum suarum libera administratio non concedatur. *l. 2. ff. si quis à parent. fuer. manum.* Si quis ad aliquid faciendum vel non faciendum contra leges compellatur, ut in *l. 62. §. fin. ff. solut. matrim. l. 16. C. de jure delib.* Si statuto, consuetudine, vel constitutione singulari libera facultas testandi restringatur. *l. 52. §. idem respondit. l. 9. ff. pro soc.* Sic a restum est exorbitans à jure, & consequenter odiosum. Favorabile e contra omne id est, quod non recedit, sed jus conservat, & ei tribuit, cui competit. *e. ex parte 2. §. recipimus. de privileg.* Sicuti enim omnis recessus à jure communi est odiosus, ita omnis reditus ad jus commune est favorabilis. *Johan. Brot. in rubr. de rescript. in 6. Natta cons. 105. n. 9. tom. 1.* quia recursus uniuscujusque rei ad suum pristinum statum est favorabilis. *l. voluntate 10. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. Georg. Barsbamp. de medic. clausul. cap. 33.* Alii ex causa principali judicant, quid sit odiosum, & favorabile, quatenus sc. id, quod principaliter statuitur aut disponitur, causam habet odiosam, aut favorabilem. *Bald. in l. cunctos populos. C. de summ. Trinit. & sid. Cathol.* Et rectè, actus enim à principali intentione judicatur. *l. si quis nec causam. 4. ff. si cert. pet. l. 1. §. idem Pomponius. 14. ff. de pos.* Et multa etiam sunt odiosa, quæ à jure communi non exorbitant, ut est *SC. Macedonianum*, quod de jure communi observatur, in eoque continetur, & tamen est odiosum. *l. 1. ff. de SC. Maced. l. 4. in pr. ff. de condit. indeb.* Sic furioso prohibita administratio rerum suarum in favorem ejus est inducta, & tamen à jure communi exorbitat. Causa igitur, quæ odiosam à favorabili secernitur, ab intentione disponentis dependet. Sic fideicommissum, quia causam habet odiosam, quatenus sc. onus est, & legatum inter odiosa computantur. *Dd. in l. si certis annis. C. de testam. mi. li. Natta cons. 673. n. 27.* Nec obstat, in testamentis pleniora fieri debere interpretationem, causamque testamenti esse
fa

favorabilem. l. in testamentis. 12. ff. de R. J. quia hoc verum est.
quoad heredis institutionem, non etiam quoad legata. Contra
pro favorabili habetur, quod pietatem, & religionem con-
cernit. l. 43. in fin. de relig. & sumpt. fun. c. ult. de re judic. Item
publicam utilitatem. l. 1. ff. solut. matrim. Matrimonium. Deco-
cons. 163. dotem. Cravett. conf. 473. n. 33. part. 3. causam studio-
rum. Harim. Pistor. 1. quest. 19. n. 14. libertatem. l. 122. ff. de R. J.
beneficia Principis. l. fin. C. de conslit. pecun. Si autem eveniat,
ut unum idemque negotium & odiosam & favorabilem cau-
sam habeat, & non constet, quae præponderet, tunc favoris po-
rior est causa. Panormit. in c. & hieris. de restitut. spoliat. Cra-
vett. conf. 118. n. 10. Quod enim est benignius, idem est potens
tius & juri amicus. l. benignius. ff. de LL. l. 2. §. fin. ubi gl. ad lo-
Aquil. l. 10. in fin. ff. de reb. dub. l. 1. §. fin. ff. de minorib. l. 5. ff. qui
pot. in pign. Bald. in l. 2. C. qui non poss. ad libert. ven. Ubi sta-
tutum dicat, Nobiles esse immunes ab oneribus, cives autem
oneribus esse subjectos. Cum autem quis simul sit Nobilis
& civis, tunc ille tenetur subire onera Reipubl. Huic enim
interest, ut subeat. Et mixtum sub simplici conjunctum in
favorabili casu, non verò in odioso. l. fin. in fin. C. de dilat. 17. ff.
de ser. c. 1. de lit. contest. in 6. Si autem certò constet, quod
odiosum præponderet, licet causa favorabilis concurrat,
odiosa tamen dicitur. Sed obstat, quod una eademque res
diverso jure censeri non debeat. l. 23. ff. de usup. & usucap. Er-
gò una eademque dispositio, quae partim est favorabilis, par-
tim odiosa, vel tota favorabilis, vel tota odiosa censeri debet.
Ad hanc objectionem respondet Vincent. Carol. quest. 5. tit. de
patria, filiam simpliciter dotante. quod eadem res, diverso jure
censeatur, quando constat de mente disponentis. Crav. Jun-
conf. 113. n. 1. Deinde vera est præfata regula, dispositionem di-
verso jure censeri non debere eodem respectu, secus diversis
respectibus. Abb. in cap. cum in tua. n. 7. de decim. Bald. in l. filium.
in 4. opp. C. famil. benefici. vid. l. miles. §. pro parte. ff. de legat. 2. l.
si quis quid præferendum §. 1. ff. de furi.

(e) Cujus enim est condere, ejus etiam est interpretari.
l. ult. C. de LL. c. per venerabilem. qui fil. sint legit. Decim. conf.

262. n. 3. *vers. ultimò facit.* Optima etiam illa dicitur interpretatio, quæ ab ipsis sit contrahentibus. *Socin. Jun. cons. 64. n. 65. lib. 1.* Quando autem contrahentes seiplos declarant, nulla est alia interpretatio quærenda. *Bald. in Auth. nisi rogari. n. 9. C. ad Trebell.* Et hæc conclusio ampliatur i. in hæredibus. Ubi enim interpretatio defuncto competiit, ibi etiam competiit ejus hæredibus, quia hæres una eademq; persona cum defuncto intelligitur. *l. 2. §. 2. ff. de prator. stipul. Bar. in l. gerit. n. 27. de acquir. hered. Socin. Jun. cons. 65. n. 64. lib. 1.* 2. ampliatur, ut iis etiam concedatur interpretatio, quibus ipsi contrahentes dederint facultatem per *l. 180. ff. de R. J. l. 1. §. 2. ff. de Procurat. C. l. 64. ff. de solut. C. liberat.* Prout sunt Interpretes. *l. 1. §. ult. ibiq; gl. ff. de V. O. & Arbitri,* qui tamen certi & specificè nominati esse debent, ne in eligendo contrahentes in infinitum disceptent, & contractus planè fiant elusorii. *l. 17. §. 5. de recept. arbitur. Mantio. d. 17. lib. 2. tit. 1. n. 23. C. n. 31.* Prædicta autem conclusio limitatur, 1. ut si substantia contractus conferatur in arbitrium alterius, non recedatur à persona, & consequenter facultas declarandi non transit ad ejus hæredes. *l. ult. C. de contrah. empt. l. si merces. in pr. ff. locat. l. si quis arbitratu. 43. ff. de V. O.* 2. ut uni ex contrahentibus, reclamante altero, interpretatio non concedatur. Prout enim dispositio ex duorum voluntate consistit, ita etiam interpretatio. *l. ult. C. de LL. Bar. ad l. 115. n. 8. ff. de V. O.*

TH. II.

Interpretatio Contractuum pertinet

II. ad Judicem.

Hæc thesis etiam est intelligenda de contractibus ambiguis. In claris enim non est permillum formæ à contrahentibus præscriptæ aliquid detrahere. *l. 23. C. l. 34. ff. de R. J. l. 5. C. l. 52. ff. de V. O.* Ubiunque enim verba sunt clara, ab eis non licet recedere, nec ultra aliquid est quærendum. *l. ille aut ille. 25. §. cum in verbis. 1. ff. de legat. 3. Socin. Jun. in cons. 3. n. 36. vol. 1. C. in cons. 160. n. 47. vol. 2. Roland. à Valle cons. 61. vol. 3. n. 31.*

B

Quod

Quod autem Iudex potestatem habet interpretandi in cau-
sis, de quibus coram eo agitur, latè demonstrat *Innocent. in c.
eum speciali. de appellat.* Calamus habetur pro
calamo legis. *Bald. inc. à crapula. in fin. de vit. & bon. Cleric.* In
tanta enim negotiorum varietate, & naturæ mutatione impos-
sibile est, ut ita leges conscribantur, quibus singuli casus, singu-
laque negotia discretis verbis sint decisa. Nec possunt omnes
articuli sigillatim aut legibus aut SCtis comprehendi, sed si in
aliqua causa sententia eorum est manifesta, is, qui jurisdictioni
præest, ad similia procedere, atque jus ita dicere debet. *l. 10.
& l. 12. ff. de LL.* Quotiens enim lege aliquid unum vel alter-
um introductum est, bona occasio est, cætera, quæ tendunt
ad eandem utilitatem, vel interpretatione vel certè jurisdic-
tione suppleri. *l. 11. & l. 13. ff. eod. l. 2. §. quia vero. C. de V. J. E.* Vi-
derur obstare *l. 1. C. de LL.* ubi Imp. Constantinus sibi soli inter-
æquitatem jusque interpositam interpretationem reservavit.
Et l. 9. C. eod. ubi Imp. Valentinianus & Marcianus rescrip-
serunt, si quid in legibus latum fortasse obscurius fuerit,
oportet id ab Imperatoria interpretatione patefieri. Ad has
objectas leges respondetur 1. illas agere de jure scripto, & legi-
bus, nos verò de ambiguis & obscuris conventionibus. 2. diffe-
rentiam esse inter Imperatoris & Iudicis inferioris potestatem,
& interpretationis efficaciam. Illius enim tanta vis est, ut
pro lege habeatur. Definivit enim Sacratiss. Imp. Justinianus
in *l. 12. C. de LL.* omnem Imperatoris legum interpretatio-
nem sive in precibus, sive in judiciis, sive alio quocunque mo-
do factam ratam & indubitatam haberi. Et cui *foff* jus con-
dendæ legis est, ei etiam legis interpretatio tantum est permis-
sa. *Reiths Absch. zu Speyer. de Ann. 1544 §. Were abet sach.* In-
ferior autem Iudex inter partes tantum jus facere potest, non
verò inter omnes. *l. pen. ff. de J. & J.* Ex legibus itaque ei com-
petit interpretatio, ut non tantum legum verba, sed etiam me-
tem, sententiam, & rationem perpendat. Verba enim sunt
inventæ, ut mentem expriment, menti quæ & sententiæ loquenti-
bus inserviant. *l. scire oportet. 13. §. alim. 2. ff. de excusat. iur. l. 3. &
l. 7. ff. de supelit. legat.* Nec leges scire est verba tantum earum cal-

callere, verum etiam vim & sensum novisse, *l. scire leges. ff. de LL. Gadd. ad l. 6. §. 1. ff. de V. S.* Potest igitur talis Judex ex tatione & equitate id, de quo coram eo controversitur, temperare, *Bald. in l. 2. n. 1. de sent. que fin. cert. quant. profer.* Contra hentes etiam petere possunt, ut Judex contractum ab eis celebratum confirmet, licet aliis eorum consensus sufficiat. *Mant. sic. d. l. n. 52.* Et judicem talem confirmationem denegare, non posse, si de utriusque partis consensu constet, probat & testatur *Gail. 2. obs. 1. n. 1. & seqq.* **Hac occasione quaeritur,** si Judex contractum confirmet, vel consentiat, ut bona debitoris alicujus obligentur, & illa postea in concursu creditorum omnibus non sufficiant, an illi creditores, qui sua credita ex bonis cum consensu Judicis sibi obligatis recipere non possunt, regressum habeant ad Judicem, eumque in subsidium convenire possint? Pro affirmativa militat 1. quod consensus ideo petatur à Judice, ut creditor sit extra periculum. 2. quia creditor fidem dat Judici, non verò debitori, hinc etiam consensum Judicis accipit, ejusque autoritatem sequitur, qui autem alicujus fidem & autoritatem sequitur, si sub ejus fide & autoritate decipiatur, habet adversus eum regressum ad interesse. *Dan. Moller. lib. 1. semestr. cap. 21. sub fin. & lib. 4. c. 18. n. 2.* 3. quia aliàs etiam Judex per imperitiam & ignorantiam male pronuncians parti læsa tenetur ad damna & interesse. *l. 5. §. 4. ff. de O. & A.* Imperitia enim culpæ ascribitur. *l. 132. ff. de R. J.* Et eo ipso quod acceptat officium, videtur se asserere sufficientem & peritum, *gl. in l. 2. ff. quod quilibet juris.* Ex qua ratione colligi potest, quod Judex creditori etiam ad damna & interesse reneatur, si ita absolute consenserit in debitum, & antea non satis explorarit debitoris conditionem. Videtur enim in culpa esse, quæ etiam ei tantum imputari debet. *arg. l. si ex plagiis. §. fin. ff. ad l. Aquil.* Pro negativa objici potest, 1. quod consensus videatur datus à Judice tantum hanc ob causam, ut creditor hypothecam judicialem consequatur, aliisque creditoribus præferatur. *Dan. Moller. ad consue. Saxon. part. 2. consue. 23. n. 13. in fin.* 2. quod Judex in suo consensu clausulam illam salutarem: *Mir und den Gerichtten unverschädlich.* apponere.

soleat, quæ protestatio est animi declaratio, damnum depel-
lendi causa facta. *l. si duo. §. cum inquilinus. ff. uti possid.* Hinc
contrarium effectum sortiri nequit. *l. 3. ff. de adm. legat. l. 3. §. 5.*
Dir. Severus. ff. de Carbon. editl. 3. quod ipse creditor melius de
bonis & facultatibus sui debitoris debuerit inquirere, ante-
quam ei credidit, quod si non fecerit, jacturam nulli alii quam
sibi adscribere potest. *arg. l. 19. ff. de R. J.* Ut autem quæstio
hæc rectè decidatur, distingvendi sunt certi casus. Si enim
creditor & debitor à judice consensum petant, ille verò eum
denegat, & objiciat, bona debitoris non sufficere, vel ea esse
aliis obligata, & creditor nihilominus consensum urgeat, ju-
dex etiam ad instantiam creditoris consentiat, tunc is adversus
judicem nullum habet regressum, per *l. 207. ff. de R. J. 2.* Si ju-
dex ad certum tempus consentiat, aut debitori mutuum ad
certum tempus sit datum, ejusque bona cum consensu judicis
absolutè obligentur, creditor autem tempus ad solvendum
datum proroget, & interea debitor facultatibus labatur, aut
non sufficiat ad satisfaciendum omnibus creditoribus, tunc
consensus certo tempore determinatus ulterius porrigi non
debet, per *l. 2. ff. de postul.* nec judex tenetur. Ita in Dicasterio
provinciali hujus loci est decisam die 18. Septembr. Ann. 1632.
Vff. angefallte subsidiarische action, darwider vorge-
schützte exception, erfolgte recognition, vnd weiter ver-
fahren constituirter Anwälde N. N. Erkennen wir Hoff-
richter vnd Besizer des Fürstl. Sächsl. gemeinen Hoff-
gerichts zu Jena vor Recht / daß die recognition zur
gnüge geschehen / vnd erscheinet sonst aus den Acten al-
lenhalben so viel / daß Beklagter von der wider ihn ange-
fallten Klage zu absolviren vnd zu entbinden / inmassen
wir ihn hiermit absolviren vnd entbinden / die Unfosfen
gegen einander aus bewegenden Ursachen compensirend
vnd auffhebende. B. X. W. 3. Si quis in aliqua re taci-
tam habeat hypothecam, quæ alteri cum consensu judicis ob-
ligetur, tunc si illa res omnibus non sufficiat, judex non tene-
tur,

tor, quia hoc in casu iudici nihil imputari potest. *arg. l. si ex
plagiis. §. fin. ff. ad l. Aquil. & sine culpa poena non infligitur:
l. Jancimus. C. de pen.* Si 4. ex errore impetretur consensus
ejus iudicis, qui non est competens, tunc etiam excusatur ju-
dex, quia Magistratus loci non semper cognitum & in memo-
ria qf. habent, quæ vel quot prædia nominatim ab ipsis reco-
gnoscantur, ideo carent fraude, si subditis requirentibus con-
sensum suum ad oppignorationem, non visis prius aut discul-
sis libris censualibus, generaliter communicent, sed potius
creditori imputatur, quod hæc non satis exploravit: *Matth. Co-
ler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 206.* ubi ita in Dicasterio
Jenensi pronuntiatum refert. Si autem 5. creditores per frau-
dem, aut 6. per negligentiam iudicis decipiantur, & consen-
sum accipiant, tunc rectè adversus iudicem suum habent re-
gessum. Et ita in Dicasterio Lipsiensi responsum testatur.
*Dan. Moller. lib. 1. semestr. cap. 21. Andr. Rauchbar. part. 1. quæst.
24. n. 27. & seqq. Berl. lib. part. 2. cont. 29. n. 76. & seqq.*

TH. III.

Potestatem etiam interpretandi con-
tractus concedi Jurisperitis (a) vel à judi-
ce; vel ab ipsis contrahentibus electis, asse-
rimus. (b)

(a) Qui etiam Jfci, Prudentes, Patres, & Auctores juris
nominantur: *A. Gell. lib. 12. cap. 13. l. Divus. 4. ff. de var. & extru-
ord. cognit. §. 8. Inst. de l. N. G. & C.* Tempore Justiniani voca-
bulum Jcū veteribus tantum tribuebatur, reliqui verò Juris In-
terpretes, Doctores, Professores Legum, & Antecessores nun-
cupabantur. *l. 1. & 2. C. de V. I. E.* His antiquitus permillum
fuit, ut jura publicè interpretarentur; quorum etiam senten-
tiæ & opiniones eam auctoritatem tenebant, ut iudici à respon-
sis eorum recedere non liceret. *d. §. 8.* Hoc tamen Marius
Salamonius probabiliter de certo Jciorum Collegio, de jure

unanimitate respondente, intelligit: Pomponius verò J.C. in
l. 1. §. 47. ff. de O. I. etiam singulis J.C. is hanc potestatem da-
tam fuisse non obscure innuit. Hanc autem auctoritatem
usque ad Hadriani tempora durasse, quicquam omnibus id fa-
cere praesumentibus de jure respondendi potestatem dedisset,
paulatim responsa hujusmodi vilescere coepisse testatur Thom.
Lindemann. in Exerc. Justin. exerc. 1. tit. 2. lib. 7. Et hodie
Doctorum consilia Consultentibus vim quidem legis non ha-
bere, ea tamen probabilia esse & magni ponderis, idem probat
ib. §. d. l. Doctoris etiam excellentis consilium excusare succu-
mberentem à condemnatione expensarum, docet Curt. conf.
19. fol. 94. col. 2 Barr. in l. in honorum de bon. poss. Jus. in l. propo-
randum. §. fin. auiem. C. de judic. Cuius enim artificii in sua
arte est credendum. Schneidew. ad §. 21. Inst. de R. D. Est enim
unusquisque artis suae discipulator optimus. Hinc de modo
agri judicant mensores, de Advocatorum eruditione Jurispe-
riti, de corporis habitu probatae obstrictices, de causis negotia-
tionis Mercatores, de vulneribus Chirurghi, de morbis Medici,
uti latè deducit Dn. Ordinarius Lipsiensis D. Sigismund. Fin-
ckelth. observat. §. 1. n. 10.

(b) Hodie in terris Saxoniae receptum est, ut acta ad Fa-
cultatem Juridicam vel Scabinatum mutantur. Ex tales Or-
dines habent potestatem pronunciandi & interpretandi con-
tractus, ita tamen, ut ex ratione, sententia & regulis juris id,
quod obscurum est, explanare possint & debeant. Sed quaerit-
ur, an Facultas Juridica hoc modo electa sit loco arbitri? Affi-
si se, ex necessitate juris, vel pactorum, vel ab arbitris, vel à Ju-
dice, vel à Consiliariis, vel etiam à litigantibus sit assumta. Con-
sult. Pistor. part. 2. quasi. 71. & seq. Berlisch. part. 1. concl. 4. n. 14.
Quam autem talis Facultas habeat jurisdictionem, quaeritur?
Eam habere jurisdictionem ordinariam, respondet Modest. Pi-
stor. d. l. quia tales ordines & arbitrii iudicibus ordinariis aequi-
parantur. l. 9. ff. qui sari d. cog. l. ult. ff. à quib. appell. lic. Et quia
suam jurisdictionem habent à lege, vel ex pacto, quod vim legi-
gis habet. l. 17. & l. ult. C. de judic. Hinc modò condemnant,
mo-

modò absolvunt litigantes, quod saltem iudicet aut arbitro
convenit, uti ex sententiis videre est, & ita cotidie practicatur.
Ita pronunciarunt Seabini Jenenses Anno 1636. in causa
M. S. Actoris, ex una, & C. S. Rei, ex altera parte. :
Sprechen wir nach fleißiger Verles/ vnd Erwägung der
Acten für Rechte/daraus allenthalben so viel erscheinet/das
Beklagter von angestalteter Klage zu absolviren vnd zu
entbinden/ jedoch werden die beyderseits auffgewendete
Vnkosten aus hierzu bewegenden Ursachen billich ge-
gen einander compensiret vnd auffgehoben/ von R.W.
Sie etiã pronüciavit hoc anno Facultas Juridica Wittebergensis
in causa J. K. zu Arnstadt/ contra A. G. D. & C. hæredes:
Als ihr vns rechtliches einbringen in Sachen/ sc. zugeschi-
cket/ vnd euch des Rechts dorüber zu berichten/ gebeten/
Demnach erachten/sprechen/vnd bekennen wir Decanus/
Ordinarius, auch andere Dd. vnd Assesores der Juristen
Facultet zu Wittenberg/ dar auff solchen Acten gemess/
vnd in Rechten gegründes/ das Beklagte ihres Einwen-
dens vngeachtet das von Klägern producirte Brieff vnd
Siegel nochmals anderer gestalt/ den beschehen/ zu reco-
gnosciren, oder endlichen zu diffiniren schuldig/ mit dieser
ausdrücklichen Verwahrung/ das auff ihr ferners Ver-
weigern/ Brieff vnd Siegel in contumaciam pro reco-
gnito geachtet/ vnd die gebetene execution darauff an-
geordnet werden sol/ vnd seynd Beklagte hierüber Klä-
gern die Vnkosten dieses Termins/ auff rechtliche Ermes-
sigung zu erstatten pfflichtig/ R. W. Ita etiã respon-
derunt die 8. Maji hoc anno Decanus & ceteri Dd. Juridicæ
Facultatis in Academiâ Noribergensi, in causa J. K.
zu Arnstadt contra suos cohæredes: Demnach ihr vns
die ergangene acta in Sachen sc. zugeschicket/ vnd darüber
vns rechtliches Gutachten euch förderlichst zu berichten/
66

beten / Also sprechen wir nach fleißiger Verles- und Er-
wegung derselben vor Rechte / das weils nach ausweise der
acten die litis contestatio so wol in väterlicher als brü-
derlicher Erbschafft gebührend vorgegangen / Beklagte
nunmehr mit der gesuchten publication des ad perpetuam
rei memoriam verführten Beweises zuzulassen /
Klägern aber auch in väterlicher Erbschafft der process
noch ferner billich verstatte werde / mit vergleichung der
ren in diesem termino auffgelauffenen Gerichtsinstanzen
vnd Schaden / alles V. R. W.

THESES. IV.

Huc usq; de Personis. De modis principalioribus cum Deo jam agemus. Interpretatio autem contractuum debet esse congrua (a) plena (b) benigna (c) non verò extranea (d) nec dura (e) nec absurda. (f)

(a) Congruam esse dicit Mantica de tac. & ambig. convent. lib. 1. tit. 17. n. 2. quæ verbis, personis, causis, locis, & temporibus convenit. c. ult. de transact. & c. si pater. 1. vers. cum in substitutionibus de testam. in 6. Circumstantiæ enim variantur. Et certum est, quod jus commune, & municipale, & consuetudo seu mos regionis, & conditio personarum, & consideratio rerum, & ratio, quæ movit contrahentes, & locus, & tempus, aliam atque aliam inducant interpretationem. Mantica d. tr. de tac. & amb. convent. lib. 3. tit. 6. Omnes enim conventiones primò accipiunt robur & autoritatem à lege. l. legitimæ. ff. de pact. Deinde jus municipale magis observatur quàm jus commune. l. omnes populi. ff. de l. & l. Bari. in l. ut iurijurandi. §. si liberi. n. 5. ff. de oper. libert. Tertiò consuetudo vim legis ob-

obtinet. l. 2. C. qua sit long. consuet. S. ex non scripto. Inst. de l. N.
G. & C. l. ult. in fin. C. de fidejuss. Quarto conditio personarum
semper est inspicienda, quia ex iis congrua accipitur interpre-
tatio. l. si margarita. ff. pro soc. gl. in l. semper in stipulationibus. ff.
de R. J. Bald. in l. 2. n. 7. de jur. empbyt. Quinto ex rebus inspi-
citur species, substantia, & natura contractus, & contrahen-
tium intentio. Bald. in cons. 492. n. 1. lib. 3. Mantie. d. tr. lib. 3. tit.
11. n. 1. & seqq. Sexto ratio est anima ejuscunq; dispositio-
nis. l. non dubium. & ibi Bald. n. 1. C. de LL. l. 1. C. de condit. ob
caus. Septimo ex loco etiam congrua colligitur interpretatio,
ut res, de qua agitur, sit magis certa. Mantie. d. tr. lib. 3. tit. 13. n.
1. & seqq. Octavo tempus quoque specialem comitatur interpre-
tationem, & cuiuslibet conventioni adheret. Omnia enim suis tem-
poribus debent convenire. c. si Ecclesia. 23. q. 4. c. cum causam
de testib. Mantie. d. tr. lib. 3. tit. 15. per 101. Hinc si quis se ad cer-
tum tempus astrinxerit, & de tempore non probaverit, obrinere
non potest. Bald. in cons. 55. n. 2. lib. 4. Secus est, si quidem se
ad certum tempus astrinxit, in libello tamen clausulam appo-
suit, quod se ad superflua non velit adstringere. Tunc enim si
tempus non sit de substantia actus, obtinet, licet tempus non
probaverit. Et ita mense Jun. Anno 1624. à Scabinis Hallen-
sibus in causa Ch. S. zu L. Witben vnd Erben / Klägern
vnd Producenten, eines : M. H. zu J. auch S. Witben
vnd Erben / Beklagten vnd Reproducenten, anders teils /
judicatum fuisse, testatur Berlich. decis. 97.

(b) In contractibus plena, in testamentis plenior, in
beneficiis verò plenissima est interpretatio adhibenda. c.
cum dilecti. 6. extr. de donationib. ita ut magis res, de qua agi-
tur, valeat, quàm pereat. l. quotiens. 12. ff. de reb. dub. Plena
autem interpretatio eatenus est accipienda, quatenus verborum
proprietas permittit, per l. 69. ff. de legat. 3. & l. 19. ff. de usu
& usufr. leg. Ratio autem cur in contractibus plena fieri debeat
interpretatio, hæc dari potest, quia contractus ex utraq; parte
inducunt obligationem. l. 19. ff. de V. S. hinc debet servari
æqualitas, & non fieri stricta interpretatio in favorem unius, &
odium

odium alterius. vid. l. 18. *primo. vers. hac omnia. ff. de edil. edict.*
& l. 24. §. 1. *ff. de minorib.* Sic plena sit interpretatio in hypo-
theca omnium bonorum, ita ut sub hac tam presentia quam
futuræ debitoris bona obligata dicantur. *per l. fin. C. quaras
pign. oblig. poss.* Et hoc procedit, licet futurorum mentio non
facta fuerit, quia ex indefinita & generali locutione futura et-
iam intelliguntur. *d. l. fin. Negusans. de pignorib. part. 2. membr.
2. n. 12.* In quibusdam tamen contractibus, ut in venditione,
donatione, & legato, ut & in alienationibus, & aliis majoris
momenti obligationibus, plenæ interpretationi non datur lo-
cus. De legato est textus in l. 7. *ff. de aur. & arg. legat.* vid. etiam
l. 4. *vers. quis ff. de usur. l. 9. & l. 32. in fin. ff. de R. J.* Nec etiam
in contractibus ita facienda est interpretatio, ut mixtum conti-
neatur sub simplici, quia, ut dictum est, à propria verborum
significatione recedere non oportet. *Bar. in l. si extraneus. ff. de
condict. caus. dar. Dd. communiter ad l. 2. pr. ff. de V. O.*

(c) In causis dubiis & pœnalibus, item favore religionis,
libertatis & matrimonii, benignior interpretatio est facienda.
l. si fuerit. 10. in fin. ibiq. gl. ff. eod. Imò in omni actu ea interpre-
tatio fieri debet, quæ dignitatem, pietatem, verecundiam, exi-
stimationem, honestatem, & jus publicum saluum atq; invio-
latum conservat. *Gædd. ad l. 125. n. 3. ff. de V. S.* Benignam etiam
dicimus eam interpretationem, non tantum, quæ odium ex-
cludit, sed etiam quæ est magis verisimilis. *l. 24. ibiq. gloss. ff. de
reb. dub.* Hac occasione quaeritur, si quis alteri dicat aut scribat,
Ich wil mich an dir rechen / Oder / Ich wil dirso gedendene
an hæc verba de vindicta juris vel facti sint intelligenda? Ex
jam dictis videtur dicendum, ea de vindicta juris debere intel-
ligi, quia in dubio benignior interpretatio assumi debet. Atque
ita Facultates Juridicas in ditionibus Saxonum Electoris An-
no 1572. respondisse refert *Anton. Hering. de Fidejussorib. cap.
5. n. 188.* Sed *Dr. D. Arumæi*, quondam Ordinarii, p. m. senten-
tia magis arridet, hoc esse iudicis arbitrio relinquendum, *in
discurs. ad A. B. 6. ib. 17.* Benigna etiam interpretatio in stri-
cti juris contractibus recipitur, si aliàs non haberent effectum.
l. si stipulatus 11. ff. de V. O. Sic quando oblecti vel victi dedide-

runt

runt se & commiserunt discretioni victoris. die sich auff discre-
tion, oder auff Gnad vnd Ungnad ergeben; certe hanc
deditionis formulam benignè, ex æquo & bono interpretari
debemus, ita ut liberum arbitrium, quod victori est concef-
sum, sit æquitati & rationi consentaneum, ad cuius etiam li-
mites generalitas cuiuscunque conventionis est restringenda.
arg. l. 15. ff. de condit. instir. l. nepos. 125. in fin. ff. de V. S. l. 13. ff. ad
l. Aquil. l. ult. ff. de recept. arbitr. l. 30. ff. de oper. liber. l. 13. ff. de
pen. c. contingit. 36. de sentent. excomm.

(d) Omnis enim interpretatio subjectæ materiæ debet
congruere. Subjecta autem materies est optima sermonum
interpretatio. *Bar. post gloss in l. 2. C. qui non poss. ad lib. pers.*
Bald. in l. omnes populi. in fac. ff. de J. & J. Manica d. 19. libr. 1.
tit. 17. n. 8. hanc reddirationem, quod extranea interpretatio
sit rejicienda, quia terminos boni & æqui transgrediatur, cum
tamen omnis interpretatio duos debeat habere comites, bo-
num & æquum. *Id. ibid. n. 3.* Omnia enim ad bonum & æquum
sunt redigenda. *l. quod si minor. §. 1. ff. de minorib. & l. placuit.*
C. de judic. Socin. sen. in cons. 152. n. 23. lib. 2.

(e) Dura enim & nimis severa rejicitur. *l. si quis servum.*
ff. de custod. reor. & l. filio pater. ibid. Jason. de legat. 1. Jus enim
est ars boni & æqui. *l. 1. ff. de l. & l.* Præsertim odia & pœnas,
quantum fieri potest, restringi oportet. *c. adia. de R. I. in 6. Ec.*
in dubio eam interpretationem sequi debemus, per quam pœ-
na evitatur, & delictum excluditur. *l. merito. §. 1. ff. pro soc. l. pen.*
ff. de pen. l. 9. & l. 56. ff. de R. I. Manica autem hanc potestatem
restringit in iis, quæ respiciunt salutem animarum, & *d. l. n. 34.*
monet, quod in his durissem interpretationem sequi debea-
mus, quia tutior sit. *c. juvenis. de spons. gl. in 4. unico. de servit.* Et
hanc rationem addit, quod salus animarum omnibus rebus sit
anteponenda. *l. sanctimus. C. de SS. Eccles. c. cum infirmis de
penis. & remiss.*

(f) Absurdum dicitur, quod omnium mentes asper-
nentur ac respuant. Græcè ἀπορον καὶ ἀλογον, quod est abhor-
rens, inconvensiens, kulum, diversum, iniquum, odiosum, in-
quo

quo neque ratio neque æquitas militat, sed ex quo omne ma-
lum aptum natum est pervenire. *Nic. Everhard. in Top. loc. ab
absurdo. n. 8.* Absurdus autem intellectus ab omni dispo-
sitione est rejiciendus. *l. nam absurdum. 7. ff. de bon. libert. l. i. §. 4.
ff. de publican.* Nec ulla dispositio tam lata seu larga esse potest,
quæ non restringi debeat, si sequatur absurdum. *Alex. conf. 83.
n. 11. in fin. lib. 2. vers. juratur.* Et verba eo modo intelliguntur,
quo possunt, ad evitandum absurdum. *Id. conf. 61. n. 4. lib. 1.* Imò
à propria verborum significatione licitum est recedere, ut absur-
dum evitetur. *l. scire oportet. 13. §. aliud. 2. ibid. gl. ff. de excusat. iur.
Gail. 2. observ. 33. n. 5. Manic. d. l. ii. 13.* Ex duobus tamen ab-
surdis minus est eligendum. *l. si. §. 2. ibid. gl. ff. ad l. Aquil.*

TH. V.

Interpretatio contractuum fieri debet in initio & causa eorum inspectis.

Uniuscujusque enim contractus initium spectandum est
& causa. *l. 8. in pr. ff. mandat. l. 3. §. 12. ff. de SC. Macedon. l. 1. §.
13. §. 30. ff. deposit. l. 58. §. 2. ff. pro soc. l. 7. C. de impon. lucrat.
don. lib. 10. ubi dicitur, ad primordium tituli posteriorem for-
mari eventum. Bald. in conf. 263. §. conf. 358. vol. 5. per l. 11. ff. de
O. & A. Gail. 2. obs. 49. n. 6. ubi notabilem profert casum de
feudo antiquo gentilitio, quod si vasallo absque agnatorum
consensu ut novum concessum, & vasallus de novo investitus,
& in investitura disertis verbis dictum fuerit, quod de novo
feudo investitura sit facta, tamen feudum antiquum remanet.
per text. in c. 11. de vasalli. decrep. avar. Et inter alias rationes af-
fert hanc, de qua thesis nostra loquitur. Et *Stephan. Gratian. in
forens. dūcept. 174. n. 10. itemq; Bald. in l. 11. §. quod si rem in princ.
ff. deposit.* dicunt, quando præcesserit contractus perfectus, &
adjiciatur conventio, quæ possit cadere in novum contra-
ctum, quod ex tali conventionem magis inducatur informatio
prioris contractus, quàm constituat novus contractus. Con-
tractus enim ex præsentī vires accipiunt. *l. 26. in fin. ff. de stipul.
serv.**

serv. Sic donans aliquid inter vivos cum certo onere expresso non potest post perfectam donationem imponere novum onus. *Dom. Card. Tusch. pract. concl. juris. 983. tom. 2.* Initium enim spectandum est. Alium casum recenset *Georg. Beat. in decisionib. 99. controvers. quest. 21.* de duobus fratribus, qui jurisdictionem ejusque fructus exinde provenientes per alternos annos inter se dividerunt, si jam sub regimine senioris delictum sit commissum, sub junioris vero administratione delinquenti poena constituta, ad quem eorum multa sive poena pertineat? Et responder, videri illam opinionem communem, quod spectandum sit initium, & tempus delicti, & poenas pecuniarias ad eum pertinere, ad quem fructus jurisdictionis tempore commisi delicti spectantur. A tempore enim delicti oritur obligatio ad poenam. *l. fin. C. de sent. pass.* Et origo semper inspicienda. *l. si filiusfam. ff. de V. O. l. 1. C. de impon. l. tunc. de script. lib. 10. Bald. in l. si certis. C. de pact.* Et haec opinio procedit, si poena statim est commissa. Secus est, si crimen sub administratione fratris junioris sit revelatum, quia tunc illud spectatur tempus, quo dispositio efficaciter sortitur effectum. *l. cum nocissens. C. de prescript. 30. vel 40. ann.* Et poenae pecuniariae non prius dicuntur deberi, quam lata fuerit sententia. *l. rescriptum. ff. de pact. Guid. Pap. Q. Delphinat. 535.* Unius cujusque etiam contractus causa est inspicienda. Hinc si quis alteri donet causa mortis irrevocabiliter, tunc quia verba haec, mortis causa, stant pro causa, ut cogitatione mortis, hinc etiam causa haec venit consideranda, & donatio haec mortis causa transit in donationem simplicem, quia quod non possit revocari, donationi mortis causa repugnat, & tamen verba unius donationis conveniunt alteri. *l. ubi ita donatur. ff. de donat. mort. caus.* Unus enim contractus transit in alium, quando verba hoc patiuntur, & substantia repugnat primo contractui. *Tusch. d. l. concl. 999. n. 1.* Et sic pactum contra substantiam donationis causa mortis transire facit eam in donationem inter vivos, uti praedictio quodam confirmat *Georg. Bear. part. 1. de contractib. tit. 43. cap. 3.* Hat Frau Gertraut Hansen
D. seligen nachgelassene Wittwe aus freyem wosbedacht
C 3 cem

dem Wtthe / Hans P. Töcherlein vnd andern/ desglei-
chen auch dem gemeinen Kassen zu L. besondere Sum-
men Geldes vnd etlich Verträge / durch eine freye vn-
derruffliche Gabe verordnet/ also daß solches alles von ih-
ren Erben nach ihrem Tode/ denen sie solche Gaben ge-
than/ aus ihren Gütern sol gegeben werden/ vnd daß solche
Freygabe nach ihrem Tode fest vnd vnwiderrufflichen
sol gehalten werden / darauff sie sich auch aller Wolthat
der Rechte/ die sie dawider haben möchte/ verziehen / alles
nach fernerm Inhalt der vns vbersendeten Abschrift sol-
cher freyen vnwiderrufflichen Gaben / wiewol sie nun dies
selbe auff ihren Todesfall gerichtet/ dieweil sie aber gewil-
liget/ daß sie vnwiderrufflichen seyn/ vnd gehalten werden
sol/ so ist sie nach Verordnung der Rechte / als vor eine
Gabe vnter den lebendigen Leuten zu achten / derwegen ist
ihr Ehemann M. B. H. den sie zum Erben in ihrem Tes-
tament sol eingesetzt haben / solche Gabe aus ihren Gü-
tern der beschenehen Widerrufung / der sie sich selbst
verziehen/ vnterachtet / auszurichten schuldig/ *B. N. W.*
Tusch. etiam d. 4. n. 14. alium refert casum de legato pro anima
pauperibus factio, quod valeat in præjudicium tertii, si tamen
pro anima legatum sit, & quidem sub prætextu & verbis pallia-
tis, diuini factum, tunc quia causa non est vera, licet verba sub-
sint, tale non iudicatur, sed in fraudem præsumitur. Sic in em-
phyteusi, quando pensio commensuratur ad fructus, potius lo-
catio perpetua, quam emphyteusis reputatur. Alex. cons. 112. lib.
1. Riminald. Jun. cons. 260. n. 10. lib. 2. Si etiam transactio sit fa-
cta de re litigiosa, aliquo dato, & aliquo retento, transactio
erit, licet partes eam denominauerint pactum vel concordia.
Angel. cons. 220. Tusch. d. 1961. n. 45 & seq. Alium casum re-
centet Berlich. decis. 139. ubi testator in suo testamento, in quo
liberos hæredes instituit, & patri usum fructum ademit, liberis
tutores, quos tamen curatores vel administratores nominare
de-

Lebnisset, dedis, & tamen illam dispositionem validam pro-
nunciaturat Scabini Jeneses ad consultationem C. A. mensis
April. Anno 1624. Ob wol ewer Schwäher ewern mit sei-
ner Tochter selg. erzeugten Kindern in denen Gütern /
darinnen sie zu Erben eingesehet / verordnet / daß etliche
Personen von der Obrigkeit ihnen zu Vormündern sollen
bestetiget werden / vnd aber denen jenigen / so in ihres Va-
ters Gewalt noch sind / zu Rechte kein Vormänder / außser
halb wenig Fällen / gegeben werden können / dennoch aber
vnd weiln solche disposition fürnemlich nicht auff ewere
Kinder Person / sondern vielmehr auff die administration
der Güter / vnd Einrähtung / daß sie wol erzogen werden
möchten / gerichtet / so werden sie vbllichem gemeinem Ge-
branch nach in gemein vor Curatoren billich gehalten /
W. R. W. Notandum tamen hic est, quod in contractibus qui-
dem spectatur initium, quia ex praesenti vires accipiunt: Domi-
nii autem acquisitio in pendentem esse potest, ita ut futuram
dominium solutio declaret, cui res acquiritur, ideoque futu-
rus ibi spectatur eventus. l. 1. §. 12. ff. ad l. Falciid. l. 25. ff. de usufru-
ctu. l. 18. in fin. ff. de stipul. sero. Bart. ad l. hui. in fin. ff. comm. pra-
dior. ubi habet, quod a suis viventium suspendi possit.

THESES. VI.

Interpretatio contractuum fieri debet
secundum eorum naturam.

Quilibet contractus propriam quandam à lege sibi attrib-
utam habet naturam. Bald. in l. 27. §. 2. ff. de pact. Et haec nihil
aliud est, quam adjuncta quaedam qualitas, ex qua cujuscunq;
contractus virtus proficiscitur. d. l. 27. l. 5. §. 9. ff. de prescrip-
t. verb. §. 2. In §. de locat. & conduct. Cravett. cons. 126. dicit, natura
tam esse quandam rationem, quae inhaereat ipsi actui per dis-
positionem legis vel consuetudinis, vel per aequitatem jus di-
citur.

gentis. *Mantica* eam definit, quod sit ipsa vis qualitasve secundum proprios contractus fines inducta ab iis, quæ extrinsecus accidere possunt, separata, *lib. 1. tit. 13. n. 8.* Quæ autem contractus naturam respiciunt, præsumuntur, & tacite inesse intelliguntur, quamvis expressa non fuerint. *l. 11. §. 1. ff. de act. emp. & l. 3. ff. de reb. cred.* Ipsa enim natura ea quasi expressisse dicitur, quæ à contrahentibus sunt prætermissa. *l. 72. ff. de contrah. emp.* Hinc patet, cur in contractu interpretatione eorum natura attendi debeat. Talis enim præsumitur fuisse contrahentium animus, qualis naturæ cujuscunque contractus congruit, cum natura regulariter contractibus insit & ad hæreat. *d. l. 3. ibiq. gloss. Mantica. d. tr. lib. 1. tit. 13. n. 15. Consil. Marpurg. vol. 3. cons. 21. n. 12.* Hinc si precario aliquid concedam, ita quod non liceat revocare, non erit precarium. Et licet æstimatio faciat venditionem, tamen si natura contractus repugnet, non erit venditio, *Petr. Anchoran. cons. 72. n. 7. Tuscb. d. concl. 999. n. 50.* Eleganter certè & perspicuè deducit *Mantica d. lib. 1. tit. 13. n. 21. & seqq.* quod qui agit secundum naturam contractus, non dicatur venire contra contractum. Et hanc observationem multis declarat exemplis, quorum unum & alterum adducemus. Ut si quis locaverit alicui domum usque ad certum tempus, & promiserit durante tempore conductionis ei molestiam non inferre, nihil omnino poterit eum expellere, si pro usu suo indigeat, & talis necessitas ei tempore locationis non immineret. *l. 4. C. de locat. l. 30. & l. 35. ff. eod. & propter. 3. §. 1. extr. eod.* Promissio enim non inferenda molestiæ intelligitur sub ea conditione, nisi quæstio ex natura ejusdem contractus oriatur. *l. questio. §. inter locatorem ff. locat. Natia cons. 25. n. 1.* Si etiam quis promiserit colonum intra tempus conductionis non expellere, hoc ita debet intelligi, si pensiones solverit, & ut oportet, agros coluerit, quia hoc venit ex natura hujus contractus. *l. 54. §. 1. ff. locat. Bald. in l. 1. n. 13. C. de usufr. cui accommodanda est promissionis interpretatio. Et si proprietarius usufructuario promiserit, quod ei nullam velit inferre molestiam, & postea cautionem fructuariam ab eo exegerit, ibi contra conventionem fecisse non dicitur, quia*

de

de natura usufructus est, quod usufructuarius ea vere tenetur
fruiturum se re arbitratu boni viri, & restitutum eandem
rem usufructu finito. l. 1. pr. §. 2. ff. usufr. quem cas. 1. sed si. n.
§. 2. ff. de iur. jur. Et si venditor emptori promiserit, quod cum
velit de jure & facto defendere, ibi hæc promissio non ita est
intelligenda, quasi re per vim ablata venditor armatus defen-
sionem suscipere debeat, sed quod evictionem prestare, & licet
adstare velit. Ita teste Georg. Beatopart. 1. miscellan. de con-
tractib. cap. 3. tit. 11. Jentes pronunciarunt: **Der Wehra-**
mann ist nicht mehr schuldig / zu verlegen oder zu vertre-
ten / oder zu gewehren / dann allein das / was demjenigen
mit Brehel vnd Recht / vor seinem ordentlichen Richter
wird abgewonnen vnd aberlant / vnd ob der Besitzer durch
Gedrängnis vnd Drawen von dem Gut / das er in Ge-
wehr hat / zu treiben bestatet / vnd sich also in Vertrag ge-
ben mit den Anferigen / mag den Wehrmann nicht beschä-
digen / vnd so der / dem solch Gedrängnis geschicht / darvon
nicht appelliret, noch sich darvon berufft / der mag an sei-
nem Wehrmann keine Widerkehrung noch Widerstat-
tung im Rechten mit nichten haben / W. R. W. Abam
Liphensium sententiam de hac materia idem refert ibid. cap.
2. Würde gedachter E. zu Recht vnd mit rechtlicher Klage
des Bierbrawens halber angefochten / vnd euch ewer
Zins halber auch daran gelegen / so weret ihr beyde euch
solches Ansechtens halben Rechtlich einzulassen / vnd ewer
Verkäuffers Erben / als Bewehrsleute darzu auch vorzu-
laden schuldig / damit sie euch beyde hülffen vertreten / vnd
da es alsdann dem E. durch ordentlich Rechtlich Erkän-
tnis das Drawen vnd Schencken aberlant würde / so wes-
ren die Erben euch den Abgang vnd Nachtheil solches
Brawens vnd Schenckens halber zu erlegen schuldig /
W. R. W. Licet autem venditor ex natura hujus contractus
emptori teneatur de evisione, secus tamen est, si ei ab empto-
D re

relis non sic denunciata. Ita prononciatum esse, refert *Georg.
Beas. part. 7. de contractib. tit. 23. cap. 3.* Habe ihr zu N. auff
offentlichem Marke ein Pferde erkauffe / dasselbe fürder
einem von B. verkauffe/wiewol ihm dann solch Pferd von
einem andern/als für das seine angesprochen/vnd zu rechte
abgenommen/vnd evinciret worden/ wo er euch aber den
Krieg der vorgenommenen eviction nicht angelündiget /
vnd euch das Pferde vnd beschehenen Kauff zu verreteten /
nicht vorgeladen / vnd ihm also ohne ewer Beyseyn das
Pferdt abdringen lassen / so seyd ihr ihm der Gewehr hal-
ber nichts zu geben schuldig/*V.R.W. Nec etiam venditor
tenetur de onere, quod rei vendita ex sui natura iacumbit. Ita
decisum est, teste Beato d.l.c. ap. 7.* Ob gleich ewer Verkaufes
euch den Vertrag/so etwan zwischen Wolff E. sel. vor sich
vnd von wegen nachfolgenden Inhabers der D. Mühle
/ vnd dem Vorwalter des Rathhauses Klosters eines
Wehres halber vffgerichtet / in dem Kauff der gemeldten
Mühle nicht angezeigt/ wie er dann denselben auch selbst
nicht gewuß / dieweil aber dennoch aus gemeldtem Ver-
trage zu befinden/das solches Wehr ewer erkaufften Mäh-
len zum besten gereicht / vnd auch sonst rechte vnd bräuche-
lichen/das eine jede Mühle das Wehr/damit das Wasser
gegen der Mühle gefördert/da nicht sonderliche Verträge
dargegen auffgerichtet/ zu halten schuldig/ auch aus der
oberstandten Kauffverschreibung nicht zu befinden/ das
der Verkäufer euch die gemeldte Mühle/ als ob sie solcher
Beschwerung frey/ sondern mit alle dem Rechten/ wie sie
Wolff E. sel. inen gehabt vnd besessen/erkauffe/ so seynd
Wolff E. seligen nachgelassene Erben die Unkosten/ so
auff die Erbauung obgemeldtes Wehres ergangen/ zu
tragen schuldig/ aber euch vnd dem jenigen/ dem ihr die
Mühle

**Wähle fürder verkauffe / derhalben zu gehörem nicht
pflichtig/von R. W.** Notandum etiam est, quod natura
contractus pacto mutari possit. Bald. in l. 1. n. 14. C. de usuf.
Zaf. lib. 1. singul. cap. 12. n. 5. Manica d. l. n. 10. Contractus
enim ex conventionae legem accipiunt. l. 1. §. 6. ff. de pign. C.
l. 23. ff. de R. J. vid. disput. de contractibus in genere. ib. 8. Sic
natura etiam per consuetudinem mutari potest, prout natura
animalium ita mutatur. l. 1. §. bestias. ff. de pestul. §. pavonum.
Inst. de R. D. Sic licet locator conductorem tempore condu-
ctionis nondum finito possit expellere, si re locata pro usu suo
indigeat, tamen prohibetur, si locator specialiter promiserit,
se conductorem non velle expellere, etiamsi pro usu suo in di-
getet. Angel. in l. ade. C. de locat. Natta in consil. 25. Sic etiam
certum est, quod emptio præponderet locationi, Rauff gehet
vor Miethe/ l. 9. C. eod. Unde si quis locaverit alteri et
ad certum tempus, & eo nondum elapso alteri vendiderit, tunc
conductor expelli potest. Ei tamen succurritur, si locator
promiserit, se alii non venditurum, sub obligatione domus
locatae. Tunc enim propter jus hypothecae in re conducta
constitutum conductor ante tempus præfinitum non poterit
expelli etiam ab emptore, Schneidew. ad §. ult. n. 3. C. seq. Inst.
de locat. C. conduct. Ita teste Beato part. 1. de contractib. tit. 20.
cap. 8. pronunciarunt Lipsiensis mense Julio Anno 1541.
**Habe ihr die Huffle Landes/so Fabian H. auff 9. Jahr ver-
mietet vnd ausgehan / von ihm dem H. in Vormunde-
schafft seines halben Bruders erkauft vnd bezahlet / so ist
der Miethe/ vngerecht / ob gleich die Jahr der Miethe
noch nicht umb seyn / von solcher Huffle nunmalo abzu-
stehen/ vnd dieselbe auch / oder deme ihr sie gekauft/ folgen
zu lassen / vnd mag sich seines Schadens an seinem Ver-
miethe/ erhölen/ es were dann sache/ das solche Huffle dem
Miethe/ verpfändet were/ auff den Fall bliebe er bey seines
Miethe/ bis zu Ende derselben billich / er were auch / da er
mie der Miß- vnd Dängung/ wie es gedänget/ nicht nach-**

gesetzt/solchen Schaden euch abzulegen verpflichtet / **V.**
R. B. Aliam adhuc sententiam recenser id. ibid. cap. 10. Nach
deme ihr vns einen Fall vberschicket / vnd gebeten habe /
euch des Rechten zu berichten / Demnach achten wir zu
Rechte ergründet / so ihr S. sein Haus erblichen abgekauft/
vnd nicht gewilligt / daß ihr L. den Mietling darinn lei-
den wollet / so kan euch auch gedachter L. an der Einneh-
mung des gekauften Hauses/vngeachtet / daß S. ihme die
Miethe mit den Worten / daß er vnvortrieben das Haus
bewohnen solte / vorschrieben/nicht vorhindern / sondern er
ist auff die Erstattung der 500. fl. euch das Haus einzu-
räumen schuldig / **V. R. B.** Sic secundum naturam vendi-
tionis obligatur venditor de evictione, etiamsi hoc non sit
expressè actum. l. ex empto. ii. §. 18. ff. de action. empt. Salvo
tamen venditionis contractu partes inter se pacisci possunt,
ne venditor de evictione teneatur. Covarruv. lib. 3. var. resolut.
cap. 17. n. 2. Hillig. in Donell. enucl. lib. 15. cap. 1. ad lit. d.

T. H. VII.

Interpretatio contractuum debet fieri ex verbis conventionis.

Verbum Varro à veritate deduci vult, quod verum nos
loqui oporteat, Bart. in l. Gallus. §. item credendum. ff. de lib. &
posth. Et verba dicuntur esse notæ animi & voluntatis. l. La-
beo. ff. de supell. legat. §. l. non aliter. ff. de legat. 3. Quæ si ge-
minata & repetita sint, voluntatem enixam & constantem
indicant. Bald. in l. fructus. C. de act. empt. Verba autem ab-
solutè posita propriè & non natura personarum accipiendâ sunt.
l. nepos proculò. ff. de V. S. & quidem cum effectu. l. pen. ff. ne
quis eum. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisq. juris. Illa igitur con-
tractuum interpretatio est congrua, quæ ex vi & proprietate

vet.

verborum desumitur. Verisimile enim est, inter contrahentes id actum fuisse, quod verba significant. *l. si ita stipulatus. §. Chrylogonus. in fin. ff. de V. O. nepos Paulo. ff. de V. S. Soc. sen. in conf. 167. n. 2. lib. 2. Cravert. in conf. 548. n. 2.* Nec contrahentium voluntas à verbis aliena esse praesumitur. *l. Labeo. §. idem Labeo. ff. de supell. legat. Valtey. in conf. Marpurg. vol. 1. conf. 33. n. 3.* Verborum enim finibus debemus esse contenti. *Bart. in l. ubi ita donatur. ff. de mort. caus. donat.* Et à quo remouentur verba, ab eo remouentur etiam iura contractus. *l. qui tabernas ff. de contrab. empr. Bald. in conf. 437. n. 3. in fin. lib. 1.* Verba igitur contractus sunt inspicienda. *l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de supell. legat. c. ult. de V. S.* Quod enim verbum non sonat, non videtur quisquam sentire. *l. si de certa. C. de transact. Bald. in conf. 490. n. 1. vers. prater ea. lib. 1.* Sub verbi autem appellatione comprehendimus nomen, pronomen, & reliquas orationis partes. Circa verborum igitur intellectum debemus esse solliciti, prout constat, veteres etiam in perferenda hominis aut legis mente circa verborum intellectum anxie laborasse. *l. 21. ff. de legat. 2. l. 30. l. 34. §. l. 39. §. 10. ff. de aur. §. arg. leg. l. 121. ff. de V. S.* Omnis autem verborum significatio vel est propria, vel impropria. Illa est, quæ à perfectare causa vel speciali natura desumitur, & in aliam rem non transfertur. *Jacob. Menoch. de arbit. judic. quest. 4. n. 6. lib. 1. per l. 1. C. de iure emph. ubi etiam habet, proprietatem sumi à definitione & autoritate. vid. l. 81. §. l. 235. ff. de V. S.* Quod autem non est proprium, inquit *Fab. Quintil. lib. 9. improprietatis vitio laborat.* Hæc igitur impropria significatio est, quæ causam propriam non habet. Uti hominis voluntas dicitur ambulatoria, *l. 4. in fin. ff. de adim. §. transf. legat. vacans mulier pro vidua. l. qui casu. §. in fin. ff. de vi publ. cunabula pro iniuriis. §. 4. in prox. Inst. manumissio, id est, è potestate missio; manus enim potestatem significat. *l. manumissio. ff. de I. §. l. Capitis diminutio, i. e. status mutatio. pr. Inst. de cap. diminut.* Propria autem verborum significatio in quacunque materia est attendenda. *l. cum lego. ff. de testam. Covarruv. var. resolut. lib. 3. cap. 5. n. 6.* Qui autem dicit, verba impropria assumisse significationem, id*

debet probare. *Colmann, in respons. jur. 79. n. 220. per l. non
aliter. in princ. ff. de legat. 3.* Hic tamen notare lubet, quod in
verbis communis usus loquendi attendi debeat, licet à propria
significatione declinet, aut barbaram inducat vocem, ut sunt:
Austregz, instrumentu gvarentigiatum, morgengeba, heerge-
wetta, gerada, gvaranda, leuteratio, oberleuteratio, feda, diffi-
datio, treuga, gverra, &c. *Georg. Barsch. in radic. clausul. cap. 14.
n. 11. ex Alb. Brun. emss. quod stantibus masculis. art. 6. quasi. n. 13*
refert, verba à legibus vel legum conditoribus, & petitis prola-
ta secundum interpretationem legalem esse accipienda, illa
verò quæ ab indoctis proferuntur, intelligenda esse secundum
quod in Idiotas cadunt. *l. 79 ff. de legat. 3.* Hæc tamen assertio
restringitur, quando effectus contrariatur verbis, quia tunc
potius effectus attenditur, quàm verba. *Jul. Clar. in S. emphy-
teusis. quest. 1. in fin.* Si igitur in contractu ponatur nomen
unius, & effectus alterius contractus, talis contractus judican-
dus est secundum naturam illius, cujus effectus est positus. Ap-
positum enim quod non convenit effectui, habetur pro non
apposito. *Job. Lup. in Rep. c. per vestras. extra de donat. inter vir.
& uxor. fol. 4. col. 1.* Etsi in aliquo casu verba ad unum diri-
gantur, & verborum effectus ad alterum, non tam verba spe-
ctanda sunt quàm verborum effectus, & ratio habenda non
personæ, in quem verba diriguntur, sed personæ, in quam effe-
ctus dirigitur, utpote cujus contemplatione omne id, quod
actum est, gestum sit. *l. si servus. S. qui margaritam. ff. de legat. 1. l.
si servo legato. S. si testator. & l. cum paror. S. donationes. ff. de le-
gat. 2. Cravet. cons. 91. n. 6. vol. 1. Tiber. Darian. cons. 9. n. 16. vol. 3.
Conf. Marpurg. 25. vol. 2. n. 46.* Ab effectibus enim rerum na-
scuntur nomina rerum, *Bald. in l. manumissiones. §. ff. de l. & l.
n. 3.* Deinde limitatur, quod verba generatim concepta, ad
illa, quæ postmodum de novo recenter emergunt, non sine
porrigenda. *l. qui cum tutoribus in fin. ff. de tutorat.* Tertiò
verba etiam generalia ad aptitudinem sunt restringenda, etiã
nullam aliam paterentur restrictionem. *l. quodasim. §. 1. ff. de
muner. & bonor. & gl. in l. qui a. §. fin. ff. de consil. pecun. l. sed si
coro*

compromissum. ff. de arbit. Hinc licet tutor vel curator suum
mandatarium non actorem, sed procuratorem nominet, ejus
tamen constitutio non vitatur. *Matth. de Affiliis. decis. 262. n. 5.*
sub fin. Berlich. decis. 179. n. 9. Quædò si mens contrahentium
potius ex causa & natura rei appareat, quàm ex verbis, tunc
non tam verba curamus, quàm causam & naturam contractus.
l. capitalium. §. Divus. ff. de pen. Verba enim contrahentium
secundum eorum mentem, non verò ultra eorum intentio-
nem debemus interpretari. *Bald. in l. 1. C. quando ex facti tutor.*
n. 1. & in l. si tutor. 15. ff. si quis cautionib. Matth. Coler. consil. 28.
n. 7. ibi: cum actus agentium. vol. 1. Imò verba etiam manife-
sta potius sunt impropianda, quàm ut ultra agentium inten-
tionem operentur. *Compert. cons. 245. n. 6. Berlich. decis. 17. n. 8.*
ex qua etiam ratione decidit, ut si in instrumento verbis mani-
festis sit positum, quod tutor vel curator solverit vel contraxe-
rit, & sua bona obligarit, sus tamen nomine non contraxisse
censeatur. Et refert responsum à Scabinis Lipsiensibus me-
se Martio Anno 1618. prolatum: *Ob wol im Product. sub*
lit. A. zu befinden/das ewer Vater vnd seine Nierverwans
te bey Verspandung ihrer Haab vnd Güter H. R. von S.
bey ihren Wündlein vnd männiglichen schadlos zu halten
versprochen vnd zugesage: Dieweil aber dennoch im Eins
gange gedachten Products sub A. ausdrücklichen zu be
finden/das solches in geordenter Vormundschafft gesche
hen/ vnd nach Ordnung der Rechte die obligatio bono
rum als accessoria nach dem Principale zu richten/ Es
erscheinet daraus so viel/ das ewer Vater sich proprio
nomine nicht verobligiret/ D. R. W. Quintò à verbis
etiam recedere licet, ut ad sanum intellectum reducantur.
l. non dubiam. C. de LL. Djn. in c. fin. de R. 7. in 6. Sic verba in-
telligenda sunt in casu possibili. *Accurs. in §. 1. Inst. de obligat.* Et
verba obscura, itemque metè æquivoca eo sunt intelligenda,
sensu, quem solent rectè intelligentibus generari. *c. ea literis. 1.*
de spons. & matrim. vid. Mantica d. et. lib. 1. tit. 7.

Tu.

THES. II X.

Interpretatio contractuum debet fieri
ex mente & voluntate contrahentium.

Mens à Rolando à Valle in *conf. 99. vol. 4. n. 49.* non incon-
cinne dicitur radix verborum, & quod cor sit Imperator lin-
guae, eamque habeat sicut mancipium sub jurisdictione sua,
ait Bald. in *c. mandatum. de rescript.* quem sequitur Curt. Jun. in
conf. 22. n. 12. Hinc concludit Roland. à Valle d. l. & *conf. 81.*
vol. 4. mentem in omni dispositione esse inspiciendam. *vid. l.*
de societate. in fin. C. pro soc. l. ult. C. quare res pign. oblig. l. in con-
ventionibus 219. ff. de V. S. Intentio enim mens & voluntas for-
mat & distinguit omnes actus hominum, non solum in con-
tractibus, testamentis, iudiciis, sed etiam in delictis. *Molina. ad*
consuet. Paris. §. 43. gloss. 1. in verb. qui de nit le sief 151. vers. unde
voluntas. Mens itaque & intentio, ubi in dispositione abest,
ibi nec ipsa dispositio locum habet, quemadmodum homo
dici nequit, cuius corpus anima destitutum est. *Dec. conf. 444.*
n. 10. Jason. in l. si quis filium. 3. n. 1. vers. Et alibi egregie. C. de
liber. prateris. Modest. Pistor. quaest. 149. n. 34. & seq. Et in
omnium ore versatur, de verbis non esse curandam, ubi mens
patet. *gl. in l. si in venditione. sub fin. ff. comm. praeior. Bald. in l.*
quamvis. C. de fideic. l. in islam. ff. de praescript. verb. l. pen. in fin.
C. pro soc. l. 52. ff. de V. O. l. 7. §. 5. & l. 43. ff. de pati. Voluntas
enim contrahentium in contractibus dominatur. *Natta in*
conf. 176. n. 6. Cravett. in conf. 15. n. 7. & in conf. 33. n. 21. Et
generaliter non quod scriptum, sed quod gestum est, inspicere
debet, quia in contractibus rei veritas potius quam scriptura
attenditur. *l. 1. §. 3. & l. 1. C. plus val. quod agitur & c.* Justinia-
no etiam teste justum est, voluntates contrahentium magis
quam verborum conceptionem inspicere. *l. ult. C. que res pign.*
oblig. poss. l. 219. ff. de V. S. Hinc etiam voluntas, quae tantum
ex conjecturis colligitur, est attendenda. *per l. 3. ff. de reb. cred.*
Accurs. ad l. 21. ff. de reb. dub. l. 34. ubi Dd. ff. de R. J. Notandum
etiam

etiam est, quod qualibet conventio in dubio dicatur transire
ad heredes, quia intentio cuiuslibet contrahentis præsumitur
esse talis, ut non solum sibi, verum etiam suis heredibus pro-
spexisse videatur. *l. si pactum. 9 ff. de probat. t. 18. de duob. frat.*
& Capiteano in veff. lib. 2. F. Gail. 2. obs. 2. n. 15. Illud etiam de
mente contrahentium esse videtur, quod utriq; parti prodest,
& neutri est onerosum. *l. 1. si quis caut. Bald. in conf. 343. in pr.*
vol. 1. Craveit. in conf. 436. n. 13. & in conf. 706. n. 18. Equali-
tas enim inter contrahentes observari debet, modò eadem sit
ratio, & par conditio personarum. *Bald. in c. que in Ecclesia-*
rum. n. 22. de constit. Mantie. d. 11. lib. 2. tit. 4. n. 86. Sic etiam
conventiones, stipulationes, & renunciationes ad inopinata
& incogitata, quæ pendent ex futuro eventu, non debent trahi,
quia non est verisimile, de his à contrahentibus fuisse cogita-
tum. *l. cum Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. ff. de transact.* Et
licet quis casus fortuitos in se suscepit, non tamen intelligi-
tur suscepisse eos, qui valdè insoliti sunt. *l. fistulas. §. si frumen-*
ta. ff. de contrab. empr. Mantie. lib. 3. tit. 1. num. 24. & man. 29.
Hæc tamen positio nostra vera est, quod eum demum mens
contrahentium sit inspicienda, quando de utriusque mente
constat. Ex utriusque enim intentione interpretatio fieri de-
bet. *per l. 31. & l. 55. ff. de O. & A. l. 9. in pr. ff. de contrab. empr.*
Si enim omnium consensus requiritur, omnium etiam volun-
tas attendi debet. *l. 1. §. 1. ff. de pact. in omnibus rebus. ff. de O.*
& A. 2. Si voluntas contrahentium aliquo modo ex verbis
possit concipi & appareat. *l. Gallus. §. 1. ff. de lib. & posth.* Vi-
detur enim quis habuisse voluntatem, prout verba sonant. *l. 7.*
§. 2. ff. de supell. legat. l. 112. ff. de V. O. Nec sufficit, contrahen-
tes hoc vel illud voluisse, id nisi expresserint, eum propositum
in mente retentum nihil operetur. *l. 46. ubi Bald. ff. de hered.*
Instit. l. 7. ibiq; gl. C. de condit. ob caus. dat. 3. voluntas eate-
nus est attendenda, quatenus verba patiuntur, & interpreta-
tioni deserviunt. *Jason. in l. 52. ff. de V. O.* Verborum enim
finibus debemus esse contenti. *l. 29. §. 1. ff. de lib. & posthuma*
4. quatenus lex & jus non resistit. *l. 5. C. de LL. l. jurigentium.*

E S.

*§. p[ro]tor ait. & l. contra juris civilis. ff. de pact. l. pacta qua contra.
C. eod.* Hinc licet inter partes convenit, ut simplici assertioni
damnum passi credatur, tamen interesse propter moram solu-
tionis est liquidandum & probandum. Ita Jeneſes pronun-
cialle refert *Georg. Beat. part. 1. miscellan. de contractib. tit. 19. c. 2.*
Ob wol in der Verschreibung zu befinden/ da auff die vers-
schriebene nicht Zahlung euch Schaden gangen were/ das
darinnen ewerm schlechten Anzeigen ohne sondern Eyd
oder Dweisung Glauben gegeben werden solte/ das dens
noch desselben ungeachtet/ ihr solche Schäden vnd inter-
esse anderer Gestalt dann von euch durch vberschickte li-
quidation Zettel allbereit geschehen/ wie rechte zu erweisen
vnd zu liquidiren schuldig seyd/ *B. R. W.* Ordo enim
judiciorum per simplicem contrahentium voluntatem non
debet tolli. *Bald. cons. 262. n. 2. per text. in Autb. offeratur. C. de
lit. confess.* Et legitimæ tantam contrahentium voluntates
observari debent. *l. pen. C. pro soc.* Ab executione autem non
est inchoandum. *l. 1. C. de exec. rei judic. l. 58. ff. de re judic.*
*§. quatenus utilitas publica non læditur. l. juris gentium. §. si pa-
ciscar. ff. de pact. Mantio. d. tr. lib. 2. tit. 4. n. 11. & seqq. Roland.
à Valle cons. 1. n. 172. & seqq. lib. 2.*

TH. IX.

Interpretatio contractuum debet fieri pro more & consuetudine regionis.

Mores Ulpianus definit in Epitome *tit. de LL. & mori-
bus*, tacitum populi consensum, longa consuetudine in vete-
rarum. Et consuetudo dicitur jus moribus, id est, assiduis acti-
bus introductum. *c. consuetudo. 1. dist. 17.* Consuetudo autem
vocatur jus commune ejus loci, in quo est. *c. cum venissent. de
eo qui mitt. in poss.* Et ad unguem servanda est. *Bald. in l. qui-
cung. C. de serv. fugit. & in c. 1. qui feud. dar. poss.* quia vim le-
gis

gis obtinet. *c. cum consuetudinis. in pr. de consuet. l. 2. C. qua sit
long. consuet. §. ex non scripto. Inst. de I. N. G. & C.* Hinc pa-
tet, quod interpretatio contractuum pro more & consuetudi-
ne regionis fieri debeat. Nam consuetudo potest contractum
approbare & improbare. *l. certi conditio, §. si nuncios. ff. si cert.
pet. Bald. in l. pen. n. 2. ad fin. C. mandat. l. minimè. ff. de LL.* Id
ergò sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequenta-
tur. *l. 34. ff. de R. I.* Sicuti enim consuetudo est optima legum
interpres: ita etiam contractuum & caterorum negotiorum.
Philipp. Matib. in comm. ad d. l. 34. Sic licet laudemium sit
pars quinquagesima p. etii, & ab Emphyteuta detur pro con-
cessione novæ investituræ Domino, tamen potest consuetudi-
ne introduci, ut vel tricesima vel vicesima pars à vasallo solva-
tur, & hæc consuetudo est servanda. Prout etiam Scabios
Lipenses ita respondisse refert *Georg. Beat. in sent. definitiv. Sa-
xon. part. 1. de contractib. tit. 23.* Hat ewer Vater selg. vnd
sfr durch eine beständige Gewonheit vber Rechts ver-
währet Zeit herbracht / das euch ewere Unterthanen zu
Lehenwahr von 20. fl. 1. fl. geben / vnd haben solches alle
ewere Unterthanen bissher also gehalten / So ist auch der
jenige/darvon ewere Frage meldet/ solches von seinen Güt-
tern/so er von euch zu Lehen hat/ zu thun schuldig/ es were
dann mit seinem Gut obgemeldter Zeit anders herbracht/
vnd gehalten/darben würde er billich gelassen/*B. X. B.*
Quod etiam consuetudo sit attendenda, ut cognoscatur, an
contractus sit usutius vel non, tradit *Oldrad. in cons. 207. n. 7.*
& *Bart. in l. quis sit fugitivus. §. apud Labconem ff. de edilit. edict.*
Bald. in l. un. n. 39. C. de his que pan. nom. Manic. d. tr. lib. 3. tit. 9.
n. 7. Contractus enim videntur geri secundum consuetudi-
nem loci, licet id non exprimat in contractu. *Bart. in l. nemo
est qui nesciat. ff. de duob. reis. Mascard. de probat. vol. 1. concl.
299. n. 7.* Ita hodie ex generali omnium populorum consue-
tudine solidum pro aureo accipi, & quæ de solido in iure civili
cauta sunt, ad aureum referenda esse statuit *Sebnider. ad §.*

Alta. Inst. de donationib. n. 22. Et subiungit hæc non procedere in pœnalibus, ut in casu S. si quis quinq. solidos. de pace tenenda. S. eius violat. in usib. Feud. ubi de consuetudine solidus pro aureo Ungarico accipi debet, & ita pronunciatum se vidisse refert. Econtra autem verba illa in ordinatione provinciali. rit. Was zu Ober, Nieder, vnd Erbgerichte. S. Was aber kleinere. verl. Deuben / die vnter drey Schillingen. non de aureis, sed solidis & grossis vulgaribus accipienda esse, testatur Berlich. decif. 121. Et ibid. n. 5. refert Liplentes ad consultationem Heinrichs von Haubitz daselbst vnd vff Leipzig / hinterlassener Erben / die 19. Octobr. Anno 1622. ita respondisse: Auff ewer an vns geschickte Frage / ob nemlich die Wort in der Churfürst. Landesordnung pag 44. vnd 61. das Deuben / die vnter drey Schilling / in die Erbgerichte gehörig / v. von schlechten vnd gemeinen Groschen / deren jeder zwölff Pfening gilt / oder von solidis vnd solchen Schillingen / welche für einen Gulden / oder nach S. constitution vor einen Bambergischen Goldgulden gerechnet werden / verstanden werden sol / darüber ihr vnser Rechtsbelehrung gebeten habt / erachten wir nach fleißiger Berles / vnd Erwegung derselben in Rechten gegründet / vnd zu erkennen seyn / das die Churfürst. Landesordnung sub rubr. Was zu Ober, Nieder, vnd Erbgerichte gehörig / vermöge des klaren Buchstãbens / von keinen andern Schillingen / dann solchen / derer einer 16. Pfening gültig / vnd also drey vier Silbergroschen machen / zu verstehen seye / V. R. W. Sie in Thuringia, si quis se obligaverit simpliciter ad solvendum quosdam thaleros, pecunia in minuta moneta solvi potest: quia taleri simpliciter ita dicti differunt à thaleris Imperialibus. Alibi verò non habentur nisi Imperiales, hinc etiam illis in locis in specie sunt solvendi. Notanda tamen hic est ordi-

dinatio Imp. Ferdinandi I. Augusti. 1559. promulgata; qua ead-
vetur, neminem cogi in solutionem qualemcunque summa
alicujus notabilis de minuta moneta ultra 25. floren. accipere.

Hæc autem, quæ de consuetudine regionis attendenda dis-
cta sunt, procedant, si sit rationabilis; & æquitati conveniens;
Si enim iniqua esset consuetudo; non esset servanda; ut si esset
consuetudo; quod plânè non fieri deberet propter sterilitatem
pensionis remissio. *Beron. in cons. 121. n. 30. lib. 1. Manic. lib. 3.
tit. 9. n. 27.* Sic statutorum vel consuetudines fortivas à furibus
creptas; veris Dominis defraudatis; fisco adjudicans; de jure
non subsistit. Statutum enim non valet, si lex resistit; & con-
suetudines repudiantur, si legibus repugnent. *Auth. omnes peo-
regrini. C. comm. de success. l. eos. C. de usur.* Id autem; quod
nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri, lex prohibet.
l. id quod nostrum ff. de R. l. cum maritus. ff. de jure dor. Et
Dominus adhuc præsumitur, licet res sit penes aliam. *c. cum ad
sedem. de restitu. spoliat. l. fin. C. unde vi. Boer. decis. 218. num. 4.
Dambrouder. in prax. crim. c. 10. n. 51. Natta cons. 436. Gail. 1. ob-
serv. 13. ubi habet. ex Auth. Navig. C. de furt. & Novell. 219. Ca-
roli V. mandata sine clausulâ in causa civitatis Hamburg. fuisse
à Camera decreta. Et ita decisum fuisse refert *Georg. Heat. in
centur. casuum var. tit. 54.* Sprechen wir/wos sich ewerm
Berichte nach allenthalben hielte / vnd sonderlich / daß ihr
beweisen vnd darthun köndt / daß ewer fünffe zu B. einem
Fuhrmann H. H. genant / eine ganze Fuhr Elendsheute /
so euch zuständig gewesen / vffgeladen / vnd als derselbe
Fuhrmann gegen F. kommen / daß er daselbst erslich 11.
vnd darnach zu L. 19. Elendsheute vor 2. Thaler / da doch
sonsten eine mehr dann dritthalben Thaler goltten / ver-
kaufft / vnd von demselben Gelde seine Schuld bezahlet /
vnd das vbrige in seinen Ruck gewandt / vnd da er zu euch
kommen / vnd ihr die Häute gezeheet / vnd befunden / daß
obbedeete Stück darvon kommen / daß ihr nach fleissiger*

Erforschung durch ewern Diener erfahren/ wo vnd weme
gedachter Fuhrmann solche ewre Elendshäute verkauffte/
so weret ihr auch besuget / solche Elendshäute von dem
Käuffer zu fordern / vnd zu vindiciren, sie müssen euch
auch dieselbe wieder zufüllen/vnd vberantworten/vnd ihr
weret nicht schuldig/ihnen einig ausgelgte Kauffgeld zu er-
statten/ es köndte sich auch der Richter zu L. aus der Dr-
sach/als solten solche Häute gestolen Gut seyn / vnd der
Halben dem Gerichte bleiben / deren mit Rechte nicht an-
massen/noch euch an der Forderung desselben verhindern /
W R W. Licet etiam hic contractus inter Canonicos sit fre-
quens, ut praebenda resignetur pro annua pensione, tamen
Modest. Pistor, pars. 4. quast. 140. n. 7. decidit, eum non carere
vitio Simoniae, & consuetudinem non excusare à Simonia.
Cum itaque Comes Stolbergensis, Albertus Georgius, haberet
praebendam in Ecclesia Coloniense, eamque resignaret Comi-
ti Adolpho à Schaumburg, pro pensione annua, decisum fuit à
Seabinis Lipsiensibus, talem contractum tanquam Simonia-
cum de jure non valere. Id. ibid. n. 3. Opificum etiam non-
nulla statuta plane sunt iniqua, de quibus Georg. Beat. in
centur. casuum rariorum multas recenter sententias, tit. 13.
Sind ihr reche ehelich geböhren von ewern Eltern / die da
fromme vnbescholtene Leute sind geweest / an ihren Reche-
ten / so nehmen euch die Handwerck der Schneider auff
zum Meister in ihr Handwerck / da ihr ewer Handwerck
nach gebührlicher Weise gelernt habt/vnd mag euch das
darumb nicht versagen / dasz ihr eines Müllers Sohn
seyd/ Euch ist auch vnschädlich/ob ewer Vater eines Erbs-
müllers Sohn were / sie verwerffen euch der Sachen hal-
ber von ihrem Handwerck vnbillich/ W R W. Et tit. 16.
Ob gleich der Knabe / darvon ewere Frage meldet / eine
Dirne / die zuvor mit einem ledigen Gesellen ein Kind er-
zeu

zeuget/zur Ehe genommen/ so müßet ihr ihm doch bestwe-
gen ewer Handwercks Innung zu Rechte nicht weigern/
B. N. W. Hoc etiam anno Sartor in hac civitate eadem for-
tuito interfecit, & propterea ei interdictum est opificium.
Es ist ihm das Handwerk geleet worden. Quod tamen
ei hanc ob causam interdicti non debuerit, videre est ex sen-
tentia Lipsiensium, quam refert *id. ibid. tit. 13.* Wann gleich
der Fleischergeßell / als er mit einem Knochen ungesehr
nach einem Hunde geworffen/denselbigen zu tode geworff-
sen hette/so müßte er doch darumb von den Fleischergeßel-
len vnd andern nicht ausgetrieben / noch seines Hand-
wercks vntzählich gerichtet / vnd dasselbe zu treiben ver-
hindert werden/ B. N. W. Consuetudini æquiparatur
communis usus loquendi, *Georg. Barschamp. in radic. clausul.*
cap. 14. n. 13. qui tamen sæpè mutatur, *l. Labeo. 7. §. 1. vers. nec*
mirum. ff. de supellest. legat. Novis enim rebus nova impo-
nuntur nomina, *M. Tull. lib. 1. de natur. Deor.* Et eadem ver-
ba alicubi locorum in contraria prorsus vel certè diversa signi-
ficatione inveniuntur, successu tamen temporis mutari eorum
significationem compertum est, *vid. l. 120. ff. de V. S. l. 24. §. si quis.*
ff. de legat. 1. l. 3. §. l. 7. ff. de supell. legat. l. 234. ff. de V. S. Commu-
nis igitur loquendi usus tantum valet, quantum propria signifi-
cacio, & quandoque præfertur, *Bart. in proæm. ff. de instrum.* & *in*
l. instrumentorum. ff. de fid. instr. & *l. Labeo. 7. de supell. legat.*
Didac. Covarruv. var. resolut. lib. 3. cap. 5. n. 1. Huc etiam re-
ferimus observantiam, quæ mutanda non est, sed sequenda.
Roland. à Valle. cons. 79. vol. 3. n. 84. Optima enim cujuscun-
que contractus & conventionis interpretatio defumitur ab
observantia, *Bart. in l. diuturna. vers. item nota. ff. de LL. Bald.*
ad l. si certis annis. C. de pact. Conf. Marpurg. 26. vol. 3. n. 21. Ubi
autem varix sunt observantiæ, ibi ultima tollit primam,
quando ultima minus gravat. *Conf. Marpurg. 69. volum. 2.*
num. 50.

TH.

Omnes contractus intelliguntur fieri cum hac clausula: Rebus ita stantibus.

Nihil mutat Sapiens, nisi quid incidit, quod impediatur, nervosè inquit *Seneca lib. 4. de benefic. ante fin.* Nec aliquid ita fidei congruit humanæ, quàm ea, quæ placuerunt, custodiri. *l. 1. ff. de pact. l. 20. C. cod. nisi aliquid interveniat.* Et quantum contractus ab initio sint voluntatis, ex post facto autem necessitatis, *l. sicut. C. de O. & A. l. 1. ff. quod met. caus. l. incivile. C. de R. V. l. in commodato. §. sicut. ff. commodat.* Ita ut etiam Princeps obligetur ex contractu. *c. 1. ubi Dd. comm. extr. de probat. l. Princeps. de LL. l. 2. C. de servit. & ag. eumque revocare nequeat. gl. & Dd. in l. fin. C. si contra jus vel util. publ.* At tamen ob causam abortitam, altero etiam contrahente invito recedere licet. *l. 54. §. 1. ff. locat. l. 8. ff. de condit. caus. dat. l. 14. in fin. ff. pro soc. l. 38. in pr. ff. de solut. l. 20. §. fin. ff. de pact.* Nova enim causa novam inducit mentem. Et in nova causa prior dispositionis intentio cessat. *Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. quest. 149 n. 23.* Ex hisce jam dictis patet, quod omnis conventio in mundo secundum præsentem statum sit intuenda, ex clausula: rebus sic stantibus, ut propter novum emergens etiam ab his, quæ antea placita sunt, rectissime recedatur, & novum querendum sit auxilium. *l. de atate. n. §. ex causa. §. ff. de interreg. in jure fac. Dn. D. Finckelthaus. observat. 88. n. 2.* Et omnes contractus intelligi cum clausula: eodem manente rerum statu, vel rebus ita stantibus, docet *gl. fin. in c. 14. caus. 22. quest. 2. Fachine. lib. 2. contrrov. cap. 9. lit. A. vers. quod verò dicebatur. Schultes. d. l. n. 26. §. n. 29. ubi probat, juratis etiam contractibus licere ex nova causa contravenire, & juramentum cum præfata clausula intelligi. gl. in c. 25. extr. de jurejur. Bald. in l. clari. 19. n. 1. C. de fideicomm.* Et
li

licet quis omni juri renunciaverit, tamen hæc clausula subin-
telligi debet, rebus ita stantibus vel ita se habentibus, ne re-
nunciatio ista trahatur ad aliquod jus, quod tempore renun-
ciationis neque in re neque in spe fuit, contra l. 4. ff. ut in pos-
sess. legat. Verba enim in contractibus ad non cogitata exten-
di non debent. l. 35. ff. de pact. l. ult. §. 3. ff. de condit. in deb. l. 21.
C. ad SC. Vellejan. §. l. 99. ff. de V. O. Si igitur quis omnia bo-
na sua alteri donaverit, tamen hæc donatio ob insperatam li-
berorum supervenientiam rescindi potest, quia pater præsum-
itur sub hac conditione omnia sua bona donasse, si liberi
non fuerint nati, & rebus ita stantibus. l. 8. C. de revoc. donat.
Neque præsumitur proprio sanguini extraneos anteferre vo-
luisse. l. 102. ff. de condit. & demonstr. l. 6. §. 1. C. de instit. &
substit. l. 30. C. de fideicommiss. Et ita Facultatem Juridicam
Lipsensem die 6. April. Anno 1611. an E. v. L. zu Grim-
ma/ die 2. Martii Anno 1614. an C. Z. zu Staßfurt/ &
die 10. Aug. ejusdem anni an H. v. R. aliasq; sæpius re-
spondisse recitet Dn. D. Finckelthaus. observat. 36. n. 33.
Ob wol N. bey der Ubergabe ihres andern Mannes Lie-
be vnd Treue gegen sich gerühmet/ auch solche Ubergabe
festiglich zu halten versprochen/ dennoch aber vnd diemeist
ein Geschenk vnd Ubergab/ welches von dem geschicht/
so keine Kinder hat / diese stillschweigende condition in
sich hat/ wofern der Schencker vnd Geber künfftig keine
Kinder erzeugen würde: nach begebender condition
aber hinterzogen werden sol/ vnd nach der gemeinen Leh-
re der Rechtsverständigen nicht vermuthet wird / daß ei-
ner auff den Fall/ da er zuvor gewußt hette/ daß er künfftig
Kinder erzeugen würde/ andern Frembden würde etw
was geschencket/ vnd also dieselbe seinen Kindern vorgezo-
gen haben/ &c. So ist auch vorbemeldte Weibs Person
die von ihr hiebevorn ihrem Stieffsohne versprechens

donation vor Notarien vnd Zeugen / oder aber Gericht:
lich zu revociren vnd aufzuheben/wol befuge/ *D. N. W.*
vid. Georg. Beat. part. 1. miscellan. de contractib. tit. 23. cap. 20.
Et iusta superveniente causa actus etiam legitime perfectus re-
tractari potest, uti procedenti ex casu videre licet. Et ita ob
ingratitude[m] donatarii perfecta etiam donatio revocari po-
test. *S. 2. Inst. de donat. & d. l. 4. ut in poss. legat.* Si etiam pa-
cis compositione inter duos Duces facta, alter alterum ex nova
causa offendant, pax non dicitur violata, quia in hac compo-
sitione subintellec[t]a fuit haec clausula: rebus ita stantibus.
*vid. l. 5. §. 1. ff. de part. l. 12. ff. de except. rei judic. l. 31. C. de trans-
act. S. Richard. ad l. 10. n. 12. C. de judic. Schultes. d. l. n. 48. &
seqq. ubi habet, talem oportere esse causam, quae iuste ad of-
fensionem commoveat. Secus est, si is, qui offendit, capta-
vit causam & occasionem posterioris offensionis. Et si
quis alteri sese ad panem ipsi familiaeque ejus coquendum
obstrinxerit, certa pensione accepta, tamen ubi usque adeo
excrescat familia ejus, ut haud sine maximo suo damno & in-
commodo prestare promissa pro tam levi pensione queat,
judicis officio ei succurrendum esse, ut ab onere isto suble-
vetur, probat idem *Schult. d. l. n. 28.* Si etiam pactum seu pro-
missio de vendendo ex certa causa sit inita, causa autem postea
cesserit, tunc non tenetur quis servare. Ita ad requisitionem
Nicol Knawers, Bürgers vnd Handelsmans zu Leipzig/
Scabinos Jenenses, mense August. Anno 1623. & JCtos Witte-
bergenses mense Septembr. ejusdem anni respondisse, testatur
*Berlich. decis. 142. n. ult.**

Notandum tamen est, non quemlibet contractum ita
cum hac clausula esse interpretandum: rebus ita stantibus:
Alias enim daretur occasio subvertendi contractus, qui tamen
magis valere debent quam perire. *l. 12. ff. de reb. dub. & l. 80. ff. de
V. O.* Ea igitur nova causa iusta est, quae de novo superven-
nit, nec initio fuit cogitata. *l. 4. ff. ut in poss. legat.* Si igitur
de causa superveniente, vel de mutatione, & jure futuro
con-

contrahentes cogitarunt, tunc propter mutatum rei statum a
precedente contractu non possunt recedere. *Ludov. Roman.*
conf. 22. incip. proposita mihi consultationis. num. 3. vers. Secunda,
quia & sepaissar. Schultes. d. l. n. 80. Contractus enim cum
hac clausula: rebus ita stantibus: tacite intelliguntur solum-
modo emergentibus casibus inopinatis, non vero iis, de qui-
bus cogitari poterat. *Alciat. consil. 35. n. 3. lib. 8. per l. 7. ff. de*
res. mil. l. 3. §. ult. ff. ut in poss. leg. 2. in his conventionibus,
quæ universales sunt, atque ita sese habent, ut & accessionem &
decessionem admittant, jamque commodo & incommodo
sint, res semper in eodem statu permanere dicitur, quo erat
initio, & quamvis postea quadam incidat rerum commuta-
tio, tamen ob causam aliquam ab hisce recedere non est per-
missum. *Schultes. d. l. n. 84.* Ex hisce jam dictis decidit *Dn.*
D. Finckelbauf. observat. 88. quod convictor alicujus peregrè
abiens, & intra aliquot septimanas & amplius non rediens,
pretium pro victu illius temporis hospiti suo detrahere non
possit, quia licet hospiti pretium promiserit, pro mensa tan-
tum & convictu, & promisso hæc videatur esse intelligenda.
secundum clausulam: rebus ita stantibus: tamen præfatus
Dn. Ordinarius statuit, hæc clausulam in hoc casu locum
habere non posse, quia potuit cogitari in futurum, & ita
non potest dici, quod status sit immutatus. Et Facultatem
Juridicam Lipsensem Anno 1617, die 19. Novembr.
an *M. J. Bürgern zu L.* ita respondisse refert: *Ob*
wol N. esliche Tage verreiset gewesen / welche zusammen
sechs Wochen austragen / vnd also das Kostgelder sich
auff 24. fl. erstrecket / dennoch aber vnd dieweil N. anfäng-
lich ihm dieses nicht vorbehalten / daß vffn Fall er biswei-
len verreisen würde / alsdann er solche Tage zusammen
zu rechnen / vnd euch abzukürken befugt seyn solle / vnd
euch den Tisch zur Zeit seines Verreisens niemals auffge-
kündiget / vnd nach seiner Wiederkunfft also bloß wieder
S 2 ant

angetreten/ So ist er auch die obberührten 24. ff. euch ab-
zuführen nicht berechtiget / sondern euch die ganze voll-
ständige Summ / vnd also 88. ff. seines Vorwendens
ungeachtet/zu erlegen vnd abzutragen schuldig/D.R.W.
3. Contractus interpretari debemus cum clausula: rebus ita
stantibus: quoniam lex errorem praesumit, vel etiam natura
contractus talem interpretationem exposcit. *vid. l. ult. §. 3.
ibid. gl. ff. de condict. in deb. l. 54. §. 1. ff. locat. l. 8. ff. de cond. et
caus. dat.* Huc respicit exemplum supra de donatione omnium
bonorum allatum, quae ob supervenientiam liberorum revo-
cari potest.

TH. XI.

Contractuum interpretatio debet
fieri contra eum, qui legem contractui da-
re debuit, vel verba apertius concipere
potuit.

Jura vigilantibus scripta sunt, negligentibus autem non
subveniunt. *l. 16. ff. ex quib. caus. major. 25. ann. in integr. restit.*
Si igitur in alicujus potestate fuit, legem apertius contractui
dicere, & non fecit, sibi imputet. *arg. l. 203. ff. de R. J. l. 39. ff. de
pat. l. 172. ff. de R. J. l. 21. §. l. 33. ff. de contrab. empr. l. 38. §. 18.
§. l. 99. ff. de V. O. l. 26. ff. de reb. dub. Consil. Marpurg. volum. 1.
consil. 33. n. 52.* Neque juris auxilium implorare potest, qui sibi
obfuit, cum juris ratio non ferat, ut alteri alterius culpa no-
ceat. *l. 3. ff. de transact. l. 155. pr. §. l. 173. §. 2. ff. de R. J.* Ex
cujus igitur verbis obscuritas orta est, contra eum fieri debet
interpretatio. *Accurs. in l. 21. ff. de reb. dub. Sibi enim imputa-
re debet, quod apertius non est locutus, d. l. 203. ff. de R. J. Sic
in dubio contra venditorem fit interpretatio. d. l. 39. §. d. l. 21.
&*

§ l. 33. Et contra eum, qui pacto obscuro nititur, vel qui ex pacto obscuro agit vel excipit, ex eo que commodum quarit. *Jafon. ad l. 39. de pact. Bald. in cons. 410. in pr. vol. 1.* Sic etiam contra stipulatorem facienda est interpretatio. *l. 99. ff. de V. O.* Hæc tamen intelligenda sunt de verbis obscuris, non verò de claris. *l. 137. §. 1. ff. de V. O. & l. 27. §. 1. ff. de legat. 3.* Qui enim per obscuritatem sermonis sui sibi reservare conatur interpretationem, eo ipso interpretandi facultatem remittit, vel in adversarium transfert, cum dolus sit, ita loqui, ut intelligi nolit. *Bald. ad l. ult. n. 34. C. de hered. instit. E. G. Si in instrumento aliquo scriptum sit: Ego promitto: tunc verbum hoc, promitto, à solo promissore prolatum esse creditur. Hinc intelligi non debet de nudo pacto, quod tantum exceptionem parit. l. 7. ff. de pact. Sed de stipulatione, quæ actionem producit. l. 30. ff. de V. O. §. 17. Inst. de inutil. stipul. & l. pen. C. de contrah. & committ. stipulat.* Promissor enim cum verbo hoc ambiguo usus sit, sibi imputare debet, quod apertius non est locutus. Sed *obstat l. 99. ff. de V. O.* ubi secundum promissorem fit interpretatio. Ad quam respondetur, hoc verum esse, ut, si id sc. quod minus est, obligetur. *l. 9. & l. 34. ff. de R. J.* non verò ut promissor efficacius obligetur. *Qui enim bene vult solvere, non detrectat se bene obligare. Carel. Molin. e. ad consuet. Paris. tit. 52. §. 13. n. 22.* Sed videtur, promissorem indubio absolvi debere, *per l. 47. ff. de O. & A. & l. 125. ff. de R. J.* Verùm respondetur, hoc verum esse, si ipse actor verbis nitatur obscuris, tunc enim reus absolvi debet: secus est, quando reus, iste enim defendens se pacti obscuri verbis, partibus actoris fungitur in excipiendo, *per l. 19. ff. de except.* Prædicta etiam thesis limitatur, si natura & qualitas contractus, itemque loci confiterendo aliud svadeat. *l. 15. §. 4. & l. 29. ff. locat.* Sic pactum obscurum in feudis ab Agnatis Vasalli interpositum pro ipsis est interpretandum, quia feudum extraneos natura sua non sequitur.

THESES. XII.

Contractuum interpretatio ita debet fieri, magis ut valeant, quam ut pereant.

Verba in contractibus prolata, intelliguntur prolata, cum effectu. *Bart. ad l. 41. in pr. ff. de re judic.* Et contrahentes censentur velle ratum id, de quo egerunt, non verò irritum, esse. *l. 38. §. 6. & l. 80. ff. de V. O. l. 32. §. 4. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. 12. & l. 21. cum seq. ff. de reb. dub. l. 67. ff. de R. J. Consil. Marpurg. vol. 2. conf. 8. n. 40. & conf. 10. n. 92.* Nec in potestate alicujus contrahentis est, inutilem reddere contractum. *l. 26. & l. 30. ff. de recept. arbitr.* Et hæc thesis ampliatur procedere, etiam si à proprio verborum sensu recedatur. *Alex. in conf. 248. n. 6. lib. 6.* quem sequitur *Socin. Jun. in conf. 79. n. 70. vol. 3.* ubi subdit, quod ista præsumptio, quod actus sic dicatur gestus, ut valeat, & nullitas removeatur, superet omnes alias præsumptiones. *Roland. à Valle. conf. 61. vol. 3. n. 26. & seq.* Hinc si plura instrumenta successivè scripta reperiantur, præsumi debet, illud præcellisse, ex quo resultat validitas actus, non attempto scripturæ ordine. Uti præcedat instrumentum donationis factæ filio in potestate per patrem, & sequatur instrumentum emancipationis, tunc inverso ordine literæ præsumuntur, quod emancipatio præcellerit, quia aliàs donatio non valeret. *Ruin. conf. 108. n. 2. vol. 5. & in conf. 206. n. 1. vol. 1. Roland. à Valle. d. l. n. 24. & seqq.* Sed notandum, t. aliàs illam interpretationem regulariter esse accipiendam, quæ pro non donatione facit. *l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignorat. aff.* Licet enim ut plurimum interpretatio debeat fieri, ut actus non reddatur invalidus, secus tamen est in donatione. Actus enim, potius debet reddi nullus, quam præsumatur donatio, per *l. si non seriem. §. si quis falso. ibiq. Bart. de condit. indeb. Mascard.*

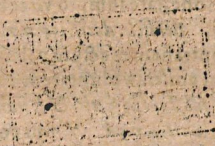
de

de probat. vol. 1. conf. 555. n. 15. 2. thesis nostra restringitur, ut
locum habeat, & contractus in dubio sustineri debeat, si omnia
ejus substantialia intervenerint. Si enim substantialia non
fuerint observata, totus corrui contractus. l. 1. C. de prad. sine
decret. non alien. Bald. in conf. 301. n. 7. lib. 1. l. 1. si quis ita. ff. de
V. O. l. an inutilis. in pr. ff. de acceptilar. l. non dubium. C. de LL.
Forma enim dat esse rei, qua mutata substantia rei interit. l. 9. §
3. ff. ad exhib. l. 80. §. 1. ad l. Falord. 3. thesis nostra non proce-
dit, nec contractus sustinetur, si hoc actum sit, ne effectus se-
quatur, quia tunc repugnat fini, propter quem inventus est.
l. cum manu facta. §. ult. ff. de contrab. empt. Bald. in rubr. C. de
contrab. empt. n. 1. Ut si conveniat inter venditorem & em-
ptorem rei, ne ejus dominium ad emptorem transeat. l. 80. §.
ult. ff. de contrab. empt. 4. si conventio sit nimis obsecura, tunc
nullus est momenti. l. quicquid astringenda in princ. §. l. triti-
cum. ff. de V. O. Sic verba generaliter per modum cujusdam
liberalitatis pronunciata non inducunt obligationem, & ma-
gis intelliguntur adulatoria quam obligatoria. Bald. in conf.
218. col. ult. vers. considerandum lib. 3. Mantie. d. r. lib. 2. tit. 4. n. 48.
Also wie sich einmals einer sancte obligirt, semem gütten
Freund zu Tag und Nacht mit sechs Pferden zu Fuß
auffzuwarten. 5. thesis nostra limitatur, si verba repugnent,
secus est, si ex lata saltem significatione deservire possint. arg. l.
tutores. §. 1. ff. de adm. tutor. ut si tutor nominetur curator, &
contra. Nomina enim tutorum vel curatorum ut plurimum
promiscue usurpantur. l. 2. C. de reb. cred. l. ult. sub fin. C. de au-
ctor. prestand. Et curatoris appellatione, late sumpto vocabu-
lo, comprehenditur tutor, & contra. Berlich. decis. 139. n. 7. §.
segg. 6. procedit nostra thesis, si contrahentes actum valere
velint. Contractus enim non debent contra voluntatem con-
trahentium sustineri. l. obligationum substantia §. ult. §. l. non
solum. ff. de O. & A. Mantie. d. r. lib. 2. tit. 4. n. 56. 7. nisi con-
ditio personarum aliud svadeat. Ut si quis a pnpillo sine tuto-
ris autoritate emerit, ex una parte valet contractus, qui enim
emitt,

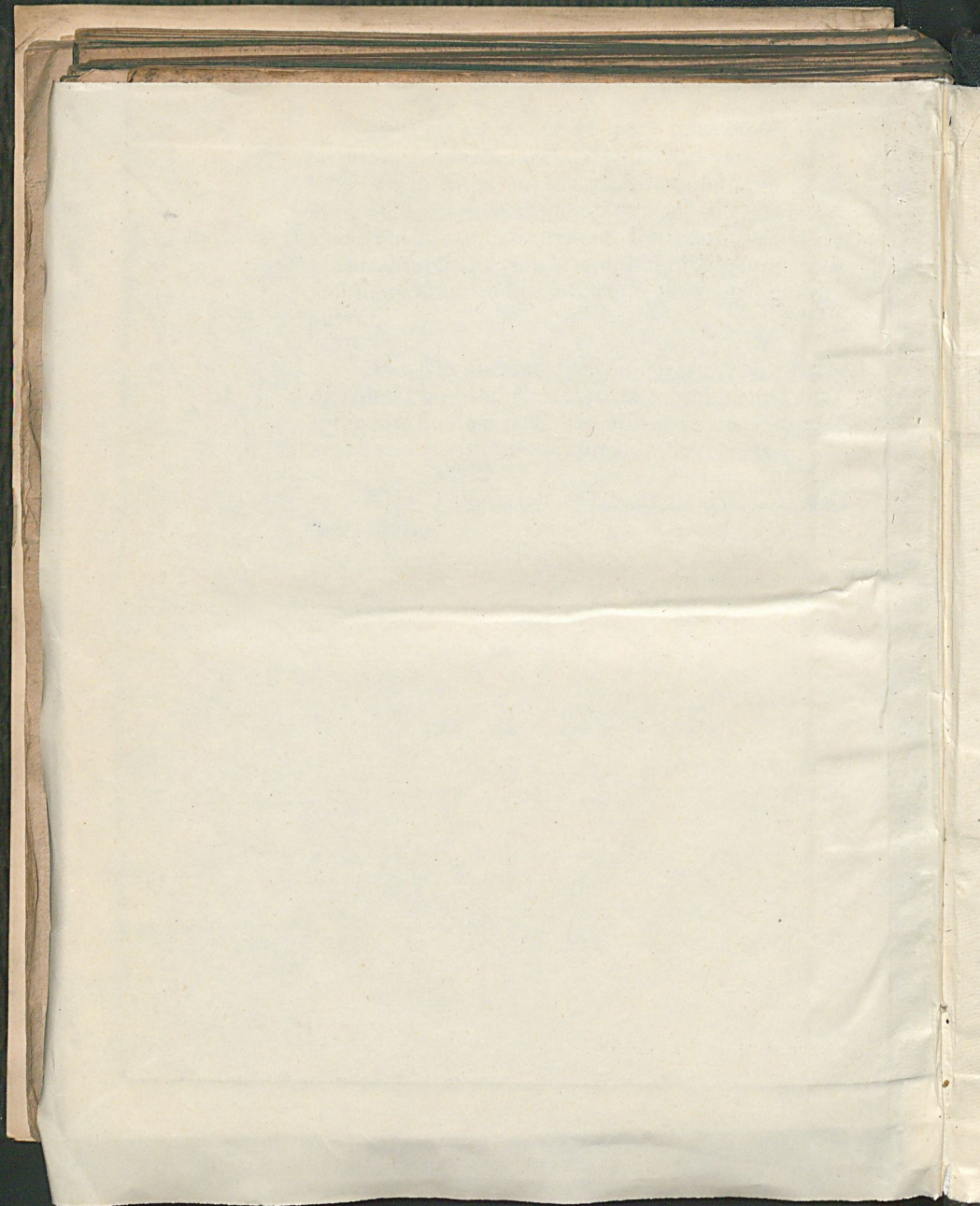
emit, pupillo obligatur, pupillum autem sibi non obligat. *l. Julianus. §. si quis à pupillo. ff. de actio. empt.* Pupillus enim sine tutoris autoritate non obligatur. *l. obligari in pr. ff. de autor. tutor.* §. nisi alter ex tali interpretatione enormiter lædatur. *l. 3. §. 1. ff. de recept. arbit.* Ita enim interpretandus est contractus, ut utrique proffit, & neutri sit onerosus. *l. 1. ff. si quis cautionib. Bald. in cons. 343. pr. vol. 1. Aym. Cravers. conf. 245. n. 9. & conf. 294. n. 8.* Observa tamen, quod si duo sint celebrati contractus, & uterq; valere non possit, sufficiat, si alteruter tantum valeat, per *l. 9. §. 4. ff. de reb. cred. & l. 10. §. 2 ff. de acquir. vel amitt. poss.* Absurdum enim non est, unum ex duobus contractibus valere, alterum verò non valere, quia utile per inutile vitari non debet. *6. utile. 37. de R. I. in 6.* Et hæc de interpretatione contractuum hoc tempore sufficiant.

S. D. G.

F I N I S.

ULB Halle
003 862 070

3

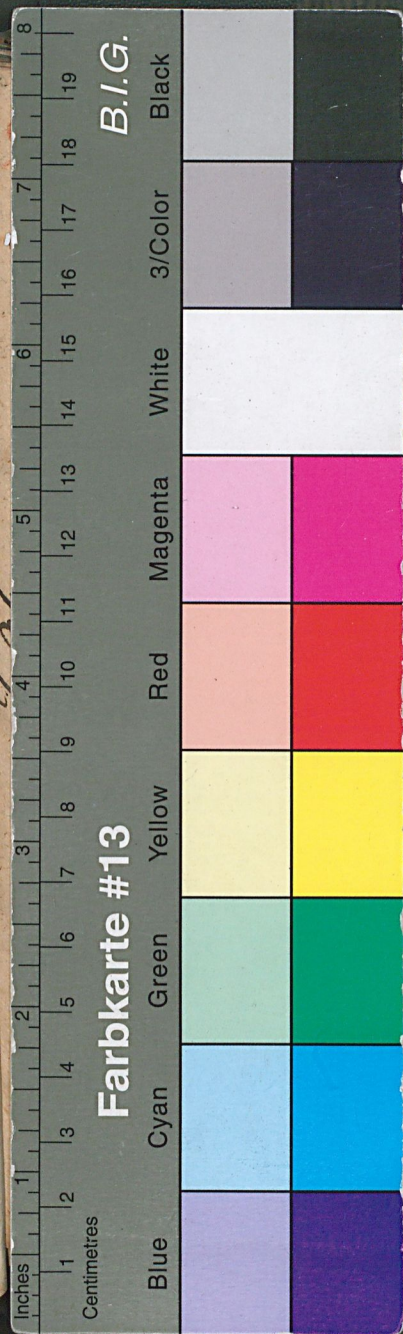

Sb.

Konr

B.I.G.

Farbkarte #13

G. r. s. num. 20.
1637, 4
13

M. A.
JURIDICA
RETA-
ONTRA-
M,
ci & Amplissi-
Collegii
antissima,
CO
imperrando,
rum observantia,
ni subicit
HILIPPUS Richter /
J. U. D. & P. P.
tembris,
uditorio,
Æ
stoph Weidner,
XXXVII

KONFRIED
UNIVERS.
ZVHALLE

